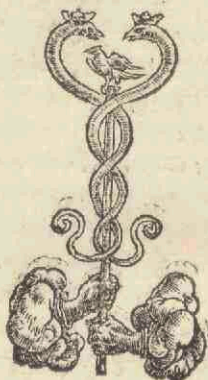

Spongia Erasmi aduersus aspergines Hutteni.

<https://hdl.handle.net/1874/423854>

SPONGIA ERASMI ADVER/
sus aspergines Hutteni.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Utteni decessus gratiæ nonnihil de-
 traxit nostræ spongiæ, si tamen hu-
 iusmodi libellorū ulla est gratia. Nā
 si præscissem, aut non respondissem,
 aut respondissem aliter, nūc quedam
 insunt, quæ solus Huttenus erat intellecturus, cui spō-
 giam nondum arbitror fuisse perlectam, quod tamen
 affirmare quidā, siquidem Huttenus periit uigesi-
 mo nono die mensis Augusti, atq; eodem ferme tem-
 pore Frobenius spongiam finiit, quo ille uitam. Atq;
 utinam mors, quemadmodum Hutteno contigit satis
 felix, quippe quæ miserum tot malis uel exemit urgen-
 tibus, uel subduxit imminentibus, ita contigisset ali-
 quanto maturior, uidelicet prius quā huc amentie
 deuenisset, ut libello tam sycophantico tantū inuidie,
 tantumq; labis conciliaret, tum sibi, tum bonis literis,
 tum negotio Euangelico, tum Germanico deniq; no-
 mini. Nam hic minima malorum portio redit ad me.
 Quanquam si rectis iudicijs homines ducerentur, nō
 æquum esset quenquam iniquiorem fieri bonis literis,
 si quis extitit, qui his peruerse utatur, nec Euangelico
 negotio, cui sese Huttenus impudenter ingessit, quum
 illum ut hostem suæ causæ auersaretur etiam Luthe-
 rus, multo uero iniquius ex unius uitio totius gentis
 ingenium

EPISTOLA ERASMI ROT.

ingeniū estimare. Habuit Scythia suum Anacharsidem. & multos bliteos genuerunt Athenæ. Ab hoc sane dedecore præter omnem causam uiolatæ amicitie uindicassem amicum, nisi quidam etiam studio curassent, ne colloqueremur. Nunc illud certe mihi gratulor, quod hætenus licuerit tueri ueterem illam meam in respondendo moderationem. Etenim si me Huttenus repetisset, quod facturum erat, opinor, si uixisset: uel quia semel perfricuerat os, uel quia non erant defuturi qui plaustrum, quod aiunt, percellerent: sensisset meam responsionem uere nihil aliud fuisse quam spongiam. Ac per me quidem Hutteni manes placide quiescent, modo ne posthumo quopiam libello mortuus etiam mordeat, aut exoriatur aliquis qui tragediam redintegret. Mihi uidetur hætenus plus satis in sanitū. Postea quàm quod factū est, id infectum fieri nõ potest: superest ut malū quoad licet, sepeliatur. Et quoniam haud male consulunt qui monent, ut ex malis si quid inest boni decerpamus, ego primum ex hoc incommodo illud excerpam commodi: Ero posthac in suscipiendis amicitijs contantior, in colendis cautior, in prædicando parcior, in commendando circumspectior. Quid enim uetat me, iuxta Solonis celebre dictum, quotidie addiscentem aliquid, senescere? Porro iuuentus hinc admoneri potest, ut nõ minus bonæ menti studeat, quàm bonis literis, ut impotentes animi cupiditates rationis freno moderetur. Nam multi suis
 uitijs

AD LECTOREM.

uitijs primum blandientes, scorta & comestationes
condonant adolescentiæ, aleam ac profusionem pu-
tant esse nobilitatis. Interea decrescit res, crescit æs
alienū, periclitatur fama, perit favor principū, quorū
benignitate alebantur, Mox egestas inuitat ad rapi-
nam, Ac primum latrocinio belli titulus prætextitur.
Deinde ubi luxui ueluti Danaidum dolio nihil suffi-
cit, uenitur ad perdita consilia, ut iam inter amicū &
inimicū nullum sit discrimē, quoties inhiatur prædæ.
Tandem animus uelut equus excusso sessore, præ-
ceps fertur in exitium. Tametsi de Hutteno nō per-
inde admiror, cuius quàm omnia penè consilia fue-
rint inconsulta, notius est, quàm uellem. In his cogor
desiderare iudicium, qui hominem ad agendam insa-
nam fabulam protruserūt in prosceniū, qui nunc eti-
am tam insulso spectaculo applaudūt. Videri uolunt
faucere bonis literis. Nemo mortalium his magis no-
cuit. Impense studiosi sunt Lutheri, non poterant hu-
ius causam magis ledere. Amabant Huttenū, nullus
hostis plus mali dedit Hutteno. Oderunt hostes Lu-
theri, nullus adhuc illis exhibuit spectaculum iucun-
dus. Sunt admodum Germani, trecentis annis nemo
magis offecit nomini Germanico. Neq; uero me fallit
quo consilio, per quos hæc est acta fabula. Sum qui-
dem simplici præditus ingenio minimeq; suspicaci,
sed non usq; adeo nullo naso sum, nec in tantum stipes
aut fungus, ut solus non sentiam, quod sentiūt omnes.

EPIST. ERAS. ROT. AD LECT.

Verum si licebit haecenus defunctum esse pugna gladiatoria, cupio nescire quod scio, & obliuisci quod meministi, sed uereor ne per quosdam huiusmodi tragœdiarum nimium amantes non liceat, qui cum non ignorent quod ciuilitate tractarim Huttenum in Spongia, tamen non pudet istos iactare me post extinctum Huttenum ædidisse libellum, ueluti cum laruis luctaturum. Hutteni ex postulationi statim respondi in mense Iulio. Vidit manum meam Ioannes Frobenius, cumque hoc alij nonnulli. Excusurus erat, sed nec prelatum uocabat, & mihi consultius est uisum differri, ne ante nondum alia prodiret criminatio, cui non liceret respondere. Iam quum constet Huttenum perisse die, quo dictum est, in insulula quadam quæ longe est supra Thuregium, quum constet Spongiam à Frobenio ad Id. August. ceptam, tertio die Septemb. absolutam, qui fieri potest ut ego post obitum Hutteni Spongiam ædiderim, præsertim quum Hutteni mors fuerit, ut scribunt, subita. Supputa tempus quo rumor huc adferendus erat etiam per ueredarium, & inspicere diem quo iam missæ erant sarcinæ, non inuenies quatuor horas ad ædendam Spongiam: iam hinc æstima quantum habeant frontis, qui hæc iactant. Quod si prodiderit sese de quo suspicor, sentiet quàm non toto pectore oderim Huttenum. Bene uale lector, & nostro malo doctus. Sape.

Purgatio

PURGATIO ERASMI ROTERO
DAMI, AD EXPOSTVLA
tionem Vlrici Hutteni.

VNC uicissim audi, si uacat, rhetorem Laconicum Asiano respondentem, non breuiter modo, uerumetiam ciuilitate: tantum enim spongia deter surus sum, quae ille in me aspersit, nihil autem criminum aut conuidorum in aduersarium regeram. Dabitur hoc uel amicitiae pristinae, uel meae perpetuae consuetudini. Scio non fert contemptum, Hutteni generosus animus. Proinde cum multos lacefferit antehac acidis libellis, nec ullus illum haetenus responsio dignatus sit, et hoc honoris feret a uetere amico. Precor autem optime lector, ut hic te mihi praebear attentum. Neque enim te cupio testem modo huius conflictationis, uerum etiam cognitorem ac iudicem. Huius tragediae prooemium hinc extitit, quod Huttenus cum Basileam aduenisset, non est admissus ad nostrum colloquium. Ac dictum mirum, quod atroces hinc conetur excitare tumultus. Sed hos fumos omnes discutiet ueritatis simplex ac dilucida narratio. Verbum non affingetur. Res enim sic habet: Hericus Epphaedorpius, qui quoties in hoc argumento mihi nominabitur, honoris causa nominabitur, primus obnunciavit Huttenum esse Basileae.

PURGATIO ERASMI AD

See. Hoc statim exhilaratus nuncio, percontari cœpi; quid ualeret, ecquid tuta omnia, num faueret magistratus, aliâq; consimilia, quemadmodum solemus de his, quibus ex animo bene uolumus. Certe id temporis Hutteno ex animo bene cupiebam, ut si quis alius. Ad cetera gratulatus, de sola ualetudine dolcē, quam aiebat uehementer afflictam. Tandem rogabam Eppendorpium, placidis uerbis persuaderet Hutteno, ut si nihil esset nisi uulgaris cōsalutatio, temperaret à cōgressu, quod ea res nihil esset illi cōmoditatis allatura, me graua natura esset inuidia, iam plus satis grauatum: ceterū à pristino meo in illum affectu nihil decessisse: quod si qua in re officium meū desideraret, id fore promptissimum. Hoc se renunciaturum recepit Eppendorpius, nec dubito, quin qua est ciuilitate præditus, cōmodius etiam retulerit, quàm ego mandarim. Certe profitetur se, quanta potuit ciuilitate, meam orationē pertulisse. Vbi me reuisit post unū atq; alterum diem, rogo num boni consulisset Huttenus meam colloquij deprecationem. Imò, inquit, suauiter arripit, & in bonam partem interpretatus est. Rursum testificatus animum erga illum meum, officium defero, si quid à me præstari uellet Huttenus. Post dies aliquamultos, rogauī familiariter Eppendorpiū, diceret ingenue, num Huttenus uideretur eodem animo accipere deprecationē meam, quo ego facerē, & num quam animi offensi significationem daret. Negauit ille se quicquam tale in Hutteno

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

no deprehēdere. Sed abiturus adiecit: Fortassis, inquit, cuperet tecum colloqui. Roganti, num istud dixisset Huttenus, negauit: sed est fortassis, inquit, quod cuperet tecū colloqui. Tum ego: Quanquā, inquam, cupiebam inuidiam defugere, tamen ea res nō tanti est apud me, quin facile contempturus sim, si quid habet serici rei, quod mecū agat: aut si alioqui hæc res illi cordi est. Si quo modo ferre possem hypocausta, ipse cōuenire hominem. Ille fortassis ut est affectus, nō potest abesse ab hypocaustis. Quod si potest ferre frigus huius aulae, libens cū illo confabulabor usq; ad satietatē, & curabimus ut sit luculētus focus. Ad hoc respōdit Epphēdorpius, Huttenū corpore misere affecto semper uersari in hypocaustis. Interea discedit Huttenus Milthusiū. Narrat Epphendorpius, quā feliciter elapsus esset ē periculis. Ea res mihi uoluptatem attulit. Testis enim esse potest Epphendorpius, me id temporis etiā animo sollicito fuisse, ne quid accideret Hutteno secus quā uellemus. Itaq; quū eō rediturus esset Epphēdorpius, onerauimus eū mandatis, admoneret Huttenū, ne securitate sua ueniret in aliquod periculū, nō enim deesse, qui uenarentur illum, haberet suspecta omnia. Aediderat libellum quendam in medicum huius urbis, planē ridiculum. Mirabar apud Epphendorpiū, unde illi in morbo, in tanta rerū angustia, tantum ocij, ut luderet talibus libellis. Respondit illum talibus iocis auocare animū suū. Malle, inquam, illum hac ætate sibi deli-

PURGATIO ERASMI AD

geret aliquod argumētum, in quo nervos omnes ingenij expediat, & per quod honesti nominis memoriā trāsmittat ad posteros. Respōdit Epphendorpius, illū totum in hoc esse, ut stilum absolueret. Hęc dum ego simplex & candidus amicus solícite uerso pro meo Husteno, redit ab illo Epphēdorpius, annūciās Hute nū uehemēter in me stomachari, & nescio quid atrocis libelli aduersum me habere in manibus. Ea res ut obtigit præter meritū & expectatiōē, nouitate ipsa percussit animum meum. Roganti quid esset cause, respōdit Epphēdorpius, hoc urere illius animū, quod non esset admissus ad colloquium. Atqui, inquam, aiebas illū hoc boni consulere: uerum, inquit, sed postea quæ abiit, mire cæpit offendi, nec uidetur posse placari. Iam is rumor latius etiā spargebatur, adeo ut Beatus quoq; Rhenanus solícitus adiret me. Is me permittēte accersit & Epph. Cōsultatur de remedio. Respōdit me nō posse præstare, quid huic aut illi subito ueniat in mētem. Mihi satis esse, quod animum præstem, cui nemo merito possit irasci. Nam quod ad colloquium attinet, tu scis, inquam, Epphendorpi, quā nullā habeat in me stomachādi causam. Visū est illis, ut Huttenus anteq̃ prodiret liber, aliqua placaretur epistola. Respondi mihi uideri optimū dissimulare. Nam eiusmodi ingenia tū maxime ferocire, si quis conetur placare. Quū illi consentirent à me dissentientes, scripsi Husteno, mecum animū nullius mali sibi consciū esse, si quid

EXPOSTULAT. HUTTENI.

si qui d' falso delatū esset, aut alioqui suspicaretur, ex-
 postulat priuatim per epistolam, me non dubitare,
 quā illi per omnia satisfacturus essem. Consideraret
 interim an hoc quod moliretur, cōduceret publicis stu-
 dijs, negotio Euangelico, ac rebus etiam ipsius, ut tū
 habebāt. Nō me mea fefellit opinio. Retulit Epphen-
 dorpius epistolā atrocissimā. Iam enim existimabat
 me hominē meticulosum formidine tremere. Propo-
 nit aliquot capita criminū, quod Capitonē Capnioni
 in literis Hebraicis prætulerim: quod ipsum Huttenū
 in epistola ad Hochstratū perstrinxerim: quod Cap-
 nioni perfidiae labem asperserim: quod Theologis Lo-
 uanicnsibus & alijs nonnullis sim blanditus. Deniq;
 quod subito desciuerim ab Euāgelico negotio, & ad
 huius subuersionē totum animum intenderim. Et inte-
 rim promittit se libellum intra tridū per famulum
 missurum. Atqui huius exemplar, iam hic per multo-
 rum manus uersatum, missum erat Thurregiū, & po-
 pulus mihi narrabat, quid Huttenus in me scripsisset.
 Respondeo per literas ad capita, quae primis literis
 proposuerat, multa monens, quae nō minus in rē ipsi-
 us erant, quā in meam: Respondet paulo mitius, iā ex-
 tincto Francisco Sichino, & hanc fert cōditionem, li-
 brum iam esse missum typographo, ut obticescerē, ita
 pacem atq; etiā amicitiam fore inter nos, si uellem, ut
 antea. Tādem redditus est libellus, nec obfignatus, nec
 obligatus. Eum premere, quum iam nec ipsi Hutteno
 esset

PURGATIO ERASMI AD

esset in manu, tamen erant qui serio agerent, ut missa etiam pecunia, si superis placet, impetraretur ab Hutteno ne prodiret. Ego constantissime respondi, optimum fuisse, librum eiusmodi nunquam scribi, ceterum postea quam iam sparsus esset, & exisset autoris manus, nihil esse melius, quam euulgari quamprimū typis. Et id me curaturum meo sumptu pollicitus sum, si uolente fieret Hutteno. Interea commigrat Thuregium Huttenus. Inde scribit, ut hoc factū in Aten Himericam reijciamus, post hæc omnia prudētius acturum sese. Præterea nihil actum est inter nos. Hæc omnia sic habere, nemo potest esse testis magis idoneus, quam Eppendorpius, qui ex tot meis liberis ac familiaribus colloquijs, satis animaduertit, me purum amici animi affectum tum obtinuisse erga Huttenum, & à nullo minus suspicatum hostilia exoritura, quam ab illo. Vbi est igitur ista inhumanitas, quam Huttenus uerbis exaggerat? ubi contemptus tanti uiri? ubi metus seuæ illius expostulationis, quam sustinere non potuissem? Blande rogavi, ne sine causa grauaret amicum inuidia, plus satis grauatum. Non detrectaui colloquium, si quid esset seriæ rei. Detuli amici officium, etiam usq; ad pecuniam, quam mea tenuitas impartire potuisset. Postremo obtuli colloquium, etiam si nihil esset seriæ rei, modo ita sederet animo illius. Delectus est huic negotio interpres gratiosus ac ciuili fursundia, qui si quid etiam habuisset odij res ipsa, generosus

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

rosus, cognatus, & ciuiliſ interpres lenire potuiſſet. Liqueſt igitur, quàm non ſuo loco dicta ſint illa toties Hutteno: repulſi à colloquio. Ego ut tum eram affectus, uel Conſtantiam uſq; nō grauatus fuiſſem ad equitare, ſi ſenſiſſem hoc ſerio referre Hutteni, tantū abeſt, ut à colloquio ſubmoturus fuerim. Tantū apud me ualebat amicitia, quam ante cōplures annos Muſe inter nos cōciliarant, ac ſemel inſitam, mutua quædam aluerant officia. Teſtantur hoc meæ lucubrations, quàm non uulgariter adamarim ingenium & uenam Hutteni. Nam immodicam illam libertatem condonabam ætati, ac temporis progreſſu correctum iri ſperabam. Videbam in eius ſcriptis amplam ſplendidam, ac paratam uerborum ſupelleſtilem, naturæ ſatis, rationem, iudicium & conſilium ſperabam ætate, uſu, ſtudioq; acceſſura. Iam ſi quis conſideret, quo in ſtatu res meæ tum fuerint atq; etiam nūc ſint, quo loco res Hutteni, nimirum prudentiam iudicabit deprecari colloquiū, quod alteri ſit ocioſum, alteri one-roſum: & inhumanus uidebitur non qui deprecatur, ſed qui deprecanti iraiſcitur. Verum urget me Huttenus meo teſtimonio, qui candorē ipſius prædicarim, quod neminem ſolitus ſit degraũare inuidia. Fateor à me prædicatam ingenuitatem Hutteni, qui cum ceteri libellos emitterent, aut nullis, aut fictis titulis, ipſe ſuo titulo addito, præter ſe neminem grauaret ſuſpitione. Quid iſtuc ad hanc cauſam? Si laudauero cando
rem in

PURGATIO ERASMI AD

rem in Hutteno, ea res illum monere debebat, ne hic
 esset sui dissimilis. Si quis laudet uinum probū, an is
 post accusabitur uanitatis, si cōtingat uinum acescere
 Vtinam hic tantum me uanum reddidisset Huttenus.
 Vltro, inquit, abstinuissem ab ea uoluptate, quā nun/
 quam non capio ex cōgressu tuo, si uidissem inde te
 grauandum inuidia. Hoc si sponte sua facturus erat,
 quam constet nostrum colloquium inuidia carere nō
 potuisse, cur indignatur mihi, qui hoc tā ciuilitate ad/
 monuerim ut faceret, quod ille uel non monitus erat
 facturus? Quos inimicos habeat Huttenus nō exqui/
 ro, nec mihi perinde ab illis inuidiam metuo. Sed hic
 cōgressus permanaturus erat Romam ad Pontificē,
 in Hispaniam ad Cesarem, in Brabantiam ubi stre/
 nuos habeo sycophantas, in Angliā, ubi non deficiūt,
 qui me uolentē nolentē faciāt Lutheranum. Si paulu/
 lum est ueri, multa solent affingi. Huiusmodi rumo/
 rum inuidiam metuebam. Id satis perspicere potuit
 Huttenus ex meis ad Laurinum literis. Quid opis, in/
 quit, speres ab eo amico, in rebus afflictis, qui rebus
 adhuc integris, congressus inuidiam detrectet? Imō illi
 sunt amici certissimi, qui se seruare norunt integros
 occasione, ibi timentes periculum, ubi nihil commodi/
 tatis sit amico. Non enim nunc disero, quā illi res
 sint integre. Certe optarim illi secundiores, modo ip/
 se sibi sumat animum fortuna meliore dignū. Omnes,
 inquit, gratulātur Hutteno: Magistratus alius super
 alium

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

alium reuerenter ad eunt, multi omnium ordinū quāsi certatim irruentes inuisunt, solus Erasmus clausum se domi tenet. Quis unquam uidit Erasmus brumae tempore salutandi gratia prodire domo? Deinde nō est meum eleuare humanitatem magistratū huius urbis, quam & ego non semel expertus sum. Erat magnae humanitatis fateor, quod Huttenum admiserunt, sed maioris, quod dimiserunt. Addam & illud laudis: Malunt hoc suum officium sileri, quā iactari. Ea est illorum modestia. Utinam autē Huttenus sic sese gereret, ut bonorum humanitate perpetuo posset uti. Sed ijdem qui mittebant hospitium, admocebant, tēperaret à uerbis unde tumultus aliqd nasci posset, multo minus approbaturi tales libellos. Verū si qui sum, quos nō grauat haec inuidia, cuiusmodi sunt multi ignoti, aut tam potentes, ut possint cōtemnere, quid hoc ad me, qui uix subsisto aduersus inuidiam, nec habeo quo me tuear, nisi solam innocentiam? Desinet autem mirari, me tantillū metuere inuidiam, qua nulla pestis nocentior, qui perpēderit, quod Card. Mogūtinus pridem Huttenum è sua familia dimiserit, non ob aliud, nisi quod nollet per illum inuidia degrauari. Franciscus Sychenius, quo consilio dimisit Huttenū ab sese, nisi quia uitabat inuidiam? Qui Hutteno sanguine coniunctissimi sunt, quur malunt illum abesse à possessionibus paternis, nisi quod metuunt inuidiam? Haec cum nulli sint obscura, solus Erasmus metuit inuidiam.

PURGATIO ERASMI AD

uidiam. Non oportuit contemni, quem reges ac principes dignati sunt alloquio suo. Per me sanè non minuetur maiestas Huttenici nominis. Sed non contemnit, qui declinat inuidiam, nisi forte contemno regē Gallorum, qui me cupidus cupidum expectat, & ad salutem meam pertinebat esse in Gallia. Et tamen abstinui, metuens inuidiam, quod inter illum & Cesarē nondum satis conueniat. Quum essem proxime Bruggis, detrectavi colloquiū regis cuiusdam amātis mei, non quod contemnerem, sed quod inde metuerem inuidiam à Romanensibus, quam tamen nō potui prorsus effugere. Atq; utinam Huttenus ita temperasset sua consilia, uti quemadmodum tum respectu principis sui, cuius negocium agebat, honorifice acceptus est apud Gallos: ita nunc quoq; inter magnos haberetur gratosus, possetq; ab omnibus citra inuidiam amari coliq;: tam uero mihi uide, quàm odiosam causam comminiscitur detrectati colloquiij. Dicas equitem esse natum non ad equitandū, sed ad calumniandum. Sciebam ipsum, ut ait, quædam mecum expositulum, atq; ideo mihi male conscius, fugitabam illius alloquium. Vnde tandem ista noua Hutteni auctoritas, ut illum expositulum, senex iuuenem, sustinere non potuerim? Vnde repēte ex Hutteno factus est Cato Censorius? Solet olim mecum loquens, reuerentem quandam modestiam præ se ferre, quæ certe magis illius decebat ætatem, quàm ista lingue calamiq; petulantiæ.

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

petulantia. Sed unde coniectare potui, quod haberet aliquid quod mecum uellet expostulare? Quum esset Sletstadij (ut scribit in suis ad me literis) dederat hoc in mandatis Beato Rhenano, ut mihi significaret, esse quod in me desideraret Huttenus. Atqui Beatus Rhenanus nec uerbū ullum scripsit ad me ex Sletstadio, nec huc reuersus, iam hinc profecto Hutteno, significauit unquā sibi fuisse colloquium cum Hutteno. Nec id omnino prius resciiui, quā ex literis Huttenicis, quas ad me dedit ex Milthusio: eas legenti mihi, fortē fortuna aderat Eppb. & Beatus. Quum uentum esset ad eum locum: Beate, inquam, hic tu uocaris in ius, opus est tibi patrono. Ibi Beatus ingenue fassus est id quod res erat, se nihil unquam significasse, & cur nō fecisset, rationem reddidit. Ac post per ocium rem omnem sic nobis explicuit, ut cogerer hic desiderare simplicitatem illam Germanicā in Hutteno, qui hoc argumentum calliditate quadam affectarit, ut haberet, quo calūniaretur meam conscientiam. Neq; enim Beato quicquā seorsum aut serio mandauit, aut eiusmodi quod operæ precium esset me scire. Tantum omnibus qui aderant audiētibus aiebat, me non perinde fauere Luthero, id interpretabatur metum, dicebatque se mihi animum additurum. Ac post similia quadam mandauit illi, quū putaretur Basileam repetiturus, nihil interim munitans, aut ullam significationē dans sti-
 ki in me acuendi. Ac ne id quidem seorsum actum est,

b

sed in

PURGATIO ERASMI AD:

sed in medio strepitu simul ridentium ac nugantium con-
 gerronum. Atque interim honorificentissime de me loque-
 batur, ut Beatum nulla potuerit subire sequuturæ tragœ-
 diæ suspicio. Deinde quum negotia Beatum diutius re-
 moraretur in patria, Huttenus quasi liberans illum man-
 datis indicauit se mox Basileam aditurum, mihiq; plus
 satis meticulofo additurum animum. Ita conuenit Bea-
 tus nihil suspicans oriturum mali. Nec oriturum erat, si
 contigisset colloqui. Decem uerbis satisfaciffem Hut-
 teni stomacho. Certe, Beatus aliquanto post reuersus est
 Basileam, quam hinc discessiffet Huttenus. Is quum
 presentibus aliquot amicis, quorum erat Lodou. Berus,
 me saluaret, rogabat quomodo mihi conueniret cum
 Hutteno. Responsum est, optime. Atque ita tum mihi
 plane persuasum erat. Rursum quum iterum me salutan-
 di gratia conueniffet, Epphendorpius exhibuit Hutte-
 ni ad ipsum literas, in quibus mādabat, admoneret me
 ne insectarer Lutherum, se quidem plurimum fauere mihi,
 ceterum me non posse ipso uti amico, nisi à Luthero
 impetendo temperarem. Quum autem id temporis nihil
 minus cogitarem, quam de Luthero scriptis impeten-
 do, uidebatur inter nos futura tranquillitas. Quum
 apud nos nihil interim esset ortum nouæ rei, paulo post
 adfertur horribilis nūcius, Huttenum uehementer infer-
 sum, scribere in Erasmus. Hæc pluribus cōmemoran-
 da duxi, ut perspicuum sit, me nec quicquam cognouisse
 ex Beato, neque de animo Hutteni offenso quicquam po-
 tuisse

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

tuisse suspicari. Hoc igitur fundamento sublato, corruit, quicquid hic calumnie supstruit Huttenus. Cur nō idem hæc mādauit hic Epph. Achatī suo quod illic mandarāt Beato? At ille renūciauit Huttenum sereno tranquilloq; esse in me animo. Quod si ego sensissem animū Hutteni, quē tum uere amabā, aliqua suspiciōe exulceratū, nihil opus erat ambire colloquiū, ipse ul-
tro uel congressū, uel literis nascenti malo medicatus fuissē. Nam ea de quibus uolebat expostulare, quān-
sint friuola, mox aperiam. Sed prodo cōscientiam in-
sinceram, quod in literis ad Laurinū prætexo hypo-
caustum fuisse in causa, quo minus cōgressi simus, ue-
lut amolians à me crimen inhumanitatis. Imò soleo li-
benter in scriptis meis amicorū meminisse per occasio-
nem, quūq; plures essent causæ cur detrectassem col-
loquiū, solam in literis ædendis eam refero, quæ nihil
haberet odij, tametsi Huttenus hæc odiosam uocat in
quadā epistola. Illud sanè ridiculū, quod frequēter ob-
ambulans, ut ait, præter domum meam, euocare cona-
tus sit me ad colloquium, nec me id fugisse. Scilicet so-
leo brumæ tēpore obsidere ad fenestram, prospiciēs
si quis prætereat. Sed qd opus erat sic elicere? Nun-
quā ferè non patebat ostium domus meæ, & præter
morem huius urbis, licebat ingredi & postulare col-
loquium. Quod si fores erant occlusæ, licebat pul-
sare. At tu deprecabar, inquit, colloquium. O no-
uum pudorem, Vtrum igitur uerecundius erat, adi-

PURGATIO ERASMI AD

re detrectantem colloquium, an mox scribere talem libellum in amicum nihil suspicātem? Debuerat saltem epistola expostulare prius quā hanc occiperet trāgœdiam, cum tot scribat epistolas. Solet hostibus missis secialibus denunciare bellū, & amicum inopinatē adoritur? At forsitan dicet, se nōnihil significasse Epph. de animo in me suo. Istud ego qui diuinare potui, cum Epph. constanter affirmaret apud me, se nullā alienioris animi notā deprehēdere in Hutteno? Id esse uerū, ipse Epph. non negat, & frequenter professus est, quū apud me, tum apud alios cōplures, quorum est Beatus, Glareanus, Botzemus, aliq; nōnulli. Vides igitur lector, quā hic nihil à me commissum uel inuiciliter, uel superbe, uel parū amice, uel ex mala cōscientia. Nūc mihi finge aliquid admissum præter leges gratiarum, cum fateatur me talem amicum, qualem uix habuit aliū, cum fateatur meis laboribus etiam publice multum debere Germaniam: nōne prius oportebat expostulare, quā talem edere libellum, quo nullum adhuc in quenq̄ scripsit uirulentiores? Et interim expostulationem uocat. Atque in epistola quadam mitissimā uocat pro rei atrocitate. Vbi nūc igitur illi cōmunes amici, quibus dolet Huttenum repulsum à colloquio, quum Epph. sciat non esse repulsum, & factum Hutteni improbet, quod ne possit insciari Huttenus, ipse suis ad me literis testatur. Atque hæcenus de detrectato colloquio. Nūc ad crimina ueniendum

EXPOSTULAT. HUTTENI.

niedum est, quibus ille natura mitis Hutteni animus ad tantam seuitiam exasperatus sit. Ea uidelicet oportet esse uehementer atrocia. Fatetur nostram amicitiam fuisse non uulgarem, fatetur me magnifice meritum ac mereri de publicis studijs. Atque hic mihi plus tribuit quam agnosco. Sumit sibi primam laudem ueritatis: ea decet Germanum. Non patitur abrogari sibi laudem humanitatis, ea decet literatum. Negat sustinere se, ut a quoque instigetur aduersus amicum: decet hoc fortem ac prudentem equitem. Nec puto illum ignorare, quam nihil sit tribuendum linguis delatricibus, per quas sepe numero tota etiam regna subuertuntur. Nec fugit eum, quam egre sit renuendum amicitiae, praesertim quae minime uulgaris fuit: quam non temere capienda sit aduersus probatum amicum suspicio. Postremo quando morum quoque laudem sibi uindicat, non potest illum fugere, quid reuerentiae debeat iuuenis seni, cano, amico, benemerito, et benemerenti. Quid enim nunc aliud ago, quam assiduis meis laboribus rem Euangelicam promoueo? Atrox igitur flagitium intercesserit oportet, quod compulerit Huttenum humanitatis antistitem, uiolatis omnibus Gratiarum legibus, oblitum omnis meae beneficentiae pristinae, sprete reuerentia, quae debebatur huic caniciei, quam ipsam magna ex parte debeo laboribus quibus publica utilitati inseruio, nulla praemissa expostulatione, quae fieri solet inter publicos hostes, prius quam signa committantur, librum in Erasmi uulgarit, tot men-

PURGATIO ERASMI AD

dacijs, tot conuicijs, tot amarulentijs undiq; scatentē? Nō abrogo ipsi laudem ueritatis, sed hoc indicat ipsa res, illi, quū hęc adornaret, suggestorem fuisse in consilio longe omnium uanissimū. Ceterum iam audiamus horrēda crimina, quibus dilutis, ueniā ad illud omnium atrocissimū, si uerū esset, quod ego prius stare solitus à parte Euangelica, nunc subito mutatus in diuersum aggrediar totum Euangelium unā cū Christo subuertere, cū hic ipse Hutteni libellus offenderit me toto pectore sudantem in prouehendo negocio Euangelico, nec ab hoc studio cōquieuerim unquam in tantis rerū tumultibus, ac discriminibus. Primū igitur crimen illud est: Inter epistolas meas extat quædam ad Iacobū Hochstratū, cuius initium est: Antehac legenti mihi, quam si cui uacabit legere, protinus intelliget, quā sit impudens calumniā, quod intēdit Huttenus. Expostulo enim illic cum Hochstrato, quod amarulentius, quā deceat Theologū, insectaretur Capnionē, quod incomparabilē uirū Comitē à noua Aquila suis scriptis odio perstrinxisset, quod me quoq; in libro quem aduersus Capnionem scripsit de Cabala, præter occasionem ac meritū attigisset. Ad id quod tum institueram, puto nihil argumētorum esse prætermisissum. Sed offendit Huttenum quod illum appellem R. patrem, quasi uero non in medijs etiam bellis reges honorent sese solennibus titulis. Certe nullus tam fuit suspiciosus præter Huttenum, qui me iudicaret eiusmodi titulis

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

tulus adulatum Hochstrato. Erant qui illū suspicaren-
 tur irrisum. Sed offendit serio, quod in eadē perstrin-
 xerim ipsum, quod agens de epistolis, quas Capnion,
 Buschius, Comes à noua Aquila, & Huttenus, satis
 atroces scripserant in Hochstratū, hæc uerba subiece-
 rim. Harum omnium amarulentiam nullo pacto ferre
 potuissē, nisi scripta ea prius legissē, quibus ad hanc
 intemperiem uidebantur efferati. Hactenus epistolæ
 meæ uerba recēsi. Quis autē est usq; adeo uel nullius,
 uel peruersi iudicij, ut nō uideat hæc mihi dicta ex af-
 fectu Hochstrati, cui haud dubie uidebantur ea uiru-
 lentissime scripta? Atqui hoc ipsum quod Hochstra-
 tus mihi largitur, in ipsum retorqueo, qui suis scriptis
 causam dederit tam amarulentæ scriptioni. Eiusdem
 prudentiæ est, quod quū alicubi scribam me rei Theo-
 logicæ rudem, ac nullius iudicij, rogat unde mihi hæc
 noua ruditas: aut nō intelligens, aut certe dissimulans
 hic aliorū sermonē referri nō meū, quo tamen abutor
 ad colligendum id quod aduersus ipsos facit. Est autē
 hoc efficacissimū argumētādi genus, telū ab inimicis
 porrectum, in ipsos retorquere. Hic scio me clamabit
 Huttenus artificē. Imò hoc in arte dicitur cōsiliū, qd̄
 qui nō intelligit, ne uelit uideri facundus. Quod si ab
 hoc argumētandi genere nec Christus, nec apostoli ab-
 sinuerūt, equū est mihi dari ueniam. Sed magis exul-
 cerat animū illius, quod in eadē sequitur epistola: Eas
 igitur non simplici cum dolore legi, nunc illorū, nunc

PURGATIO ERASMI AD

tuam uicem ingemiscens, subinde metuēs, ne bonis & æquis uiris, tam accrba conuicia, non omnino in immerentem contorta uiderentur. Quid hic stomachatur Huttenus? Significo, bonis & æquis uiris uideri eas epistolas non omnino in immerentem scriptas. Sed oblique dicis, inquit, & figurate. Verum sic expediebat causæ quam agebam. At interim non habet, quod queratur Huttenus. Neq; enim ipsi impingo intemperiem aut uanitatem, sed accuso Hochstratum. Fortasse sic me uolebat Huttenus scribere: Spurcissima latrina, tuñ audes uiros heroes tuis merdosis libellis aspergere? Forsitan sic decebat scribere Huttenum, at non decebat Erasmus. Si sanabilis erat Hochstratus, erat apta ciuilitas, sin erat insanabilis, magis illi apud bonos grauabat mea modestia, quam grauasset procacia. Ceterum cum is locus ad quatuor uiros ex æquo pertineret, cur nec Capnion unquã offensus est, cuius epistola mihi uere displicebat, non quod magno pere sollicitus esset, quid scriberetur in Hochstratum, sed quod dolerem optimum senem ad tantã animi perturbationem perductum, quantam illa præ se ferebat epistola. Cur non est offensus Buschius? Nam Comes, uir emunctissimo iudicio, delectatus est etiam illa epistola, & gratias egit, quod nunquã fecit Hochstratus. Postremo cur Huttenus hac de re nõ exposuauit mecum, cum esset in Brabantia? Iam enim uolumentum erat editum. Hoc cum ita perspicuum sit, ut uel
cæco,

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

teco, quod aiunt, appareat, quorsum attinet ille uer-
 borum tumultus, quē hic excitat Huttenus, de sua le-
 ni moderatāq; scriptione, de mirabili illa ueritate, cu-
 ius ubiq; tenacissimus est, de mea leuitate ac simulati-
 one? Huttenus me autore nō cœpit esse hostis Hoch-
 strato. Tam enim triumphum in eum scripserat ante-
 quam me uidisset, aut nosset. Hoc carmen meo consi-
 lio pressit biennium. Et interim me de Hochstrato q̄
 atrocissime loquentem facit. Arbitratur hoc artis es-
 se. Sed præstiterit, antequam ad cætera crimina pro-
 grediar, paucis admonere lectorem, quibus in rebus
 tota huius libelli sita sit eloquentia. Sita est in assum-
 ptionibus, afflictionibus, sermocinationibus, & exag-
 generationibus. Nam conuicia passim aspergit, cōdimē-
 ti uice. Assumptionem appello, cum ait exempli cau-
 sa: Erasmus impingit Reuchlino crimen perfidiæ. In
 his mirum, quā nihil habeat frontis. Nihil plus ha-
 bet in affingendis causis. Dicet aliquis: Quæ res com-
 mouit Erasmus, ut qui tātopere prædicarit Reuchli-
 num, subito mutatus, tam foedam notam illius nomi-
 ni studuerit inurere? Hic affingit inhumanitatem &
 inuidiam fuisse in causa, quod pati nequiverim, quos-
 dam dicere Reuchlinum alterum esse Germaniæ ocu-
 lum. Atqui quod assumis, aut per se constare debet,
 aut erat idoneis argumentis probandum, si uelis bo-
 num præstare rhetorem. Deinde causa debet esse ta-
 lis, ut probabiliter competat in naturam ac mores ho-

PURGATIO ERASMI AD

*minis. Frequenter autem me loquentē facit, non qualia
 dixerim, sed qualia in eo negotio dici poterant. Idq; fa-
 cit nō ex uero, sed ex suo cōmodo. Id fortasse licet ue-
 tustarū rerum scriptoribus, ueluti si quis scribat uitā
 Alexandri Magni. Ceterū in causa recenti, cuius tam
 multi testes esse possint, non est idem ius. Quanquā
 dum mihi attribuit orationem, parum meminit deco-
 ri, quem splendidius ac magnificentius loquentem fa-
 cit, quā solcam. Deniq; nihil est tam friuolum, quod
 ille tragicis uerbis non exagget, quum oporteat ora-
 tionem, ut uestem corpori, sic rebus esse congruam.
 Hec admonitio nō nihil lucis addet lectori in tota ora-
 tione. Ac primum in affingenda ratione, uide quid sta-
 tim assumat: Me laudare nunc Hochstratum. Osten-
 dat queso locum ubi mihi laudatus sit Hochstratus.
 Certe illa epistola, quam adulatricem uocat, et plena
 libertatis est, nec aculeis uacat. Nam quod illum alicu-
 bi non familiarem quidem, sed ueterem amicum ap-
 pello, quis non intelligit subesse ironiam? Nunc sermo
 cinationem audiamus: Tu solebas, inquit, qui hoc lau-
 das scelus nunc, exclamare hunc esse ab iratis superis
 immissam terris pestem, quæ literas ac ingenia confu-
 dat. Hanc esse calamitosam optimorū studiorum us-
 sitatem ac perniciem. Hoc immite omnis humanita-
 tis exitium, hanc illam esse facem, qua illud exarsisset
 hoc tempore incendium, unde periculum sit, ne cōsta-
 grent omnes recte studiosi. Quis non statim intelligat
 hanc*

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

hanc phrasim Hutteni esse, non Erasmi? Ait me neminem non hortatum, ut stringeret calamū in Hochstratum. Proferat unum, & uicerit. Nam illud prorsus artis rhetoricæ schema putat, quod humanitatis gratia nolit proferre epistolas homicidas, uidelicet, ut plus relinquat in suspitione. Nō deprecor quin proferant, modo proferant omnes. Illæ conuincunt me nunquam fœderatū fuisse Lutheranis. Mihi in Hochstrato iam olim displicuit animus ille ferox, infensus bonis literis, & cōcitandis tumultibus natus, gloriæ sitiens ex aliorum malis collectæ. Nec amicitiam hominis unquam ambij, nec simultatem cum illo uolui exercere, uidelicet consulens ocio studiorum meorum. Quid aut̄ inhumanius quàm hic recēdere, quid effutitum sit in liberis computationibus, aut confabulationibus amicorū, cuius nec meminit is qui dixit, nec hi qui referunt? Verū ubi res agitur serio, tum apparet quid habeas animi. Scripseram Reuchlino, etiam ante quàm uiderem, ut in Hochstratum & illius sodales moderatius inueheretur, nō quod bene uellem Hochstrato, sed quod Reuchlino. Si Capnion omnia sua solitus est effundere in sinū Hutteni, non dubito, quin & has epistolas ostenderit. Quum Comes à noua Aquila me literis consuleret, an deberet simultatem remittere Hochstrato, hoc tum promissa palinodia ambientī, dedi consiliū ut animo Christiano remitteret iniuriam. Atque is, quum me uirulentissime impetisset Leus, meum
mibi

PURGATIO ERASMI AD

mibi consilium ingessit, admonens, ut quod ipse meo
 suasu fecisset in Hochstrato, nunc facerem in Leo.
 Hæc epistolis doceri possunt. Quum Buschius esset
 editurus opus, cui titulum uertit, Vallum humanita-
 tis, admonui hominem, moderaretur stili acerbitatem.
 Moderatus est, & liber legitur citra offensam à do-
 ctis. Talia sunt mea consilia, quum res agitur serio.
 Nunquam non hortatus sum ad moderatiora. In con-
 uuijs aut confabulationibus amicorum nugor quic-
 quid in buccam uenit, sæpe liberius quàm expedit. Et
 hoc mihi uitium est maximum, ut ait Terentianus il-
 le Parmeno. Quis autem nõ existimet ex omnium ho-
 minum consortio deturbandum, si ego nũc rebus ex-
 ulceratis proferre uelim, quæ amici liberis epistolis
 ad me perscripserunt, aut mea fide freti apud me es-
 futierunt, etiam si ex amicis facti essent inimici? Cum
 Huttenus nobis narraret se indixisse bellũ Romanen-
 sibus, rogabam ludens, quid faceret Prædicatoribus.
 Respondit arridens, & illos fore Romanenses. Dein
 in cõuiuijs subinde rogabam, quando penderet Hoch-
 stratus. Respondit hoc se breui curaturum. Sed hæc
 dicebantur his uultibus, ut nemo nõ intelligeret utrũ-
 que nostrum iocari. Iam uero quorsum attinet exag-
 gerare, me, dum capto unius gratiã, ipsum in omni-
 um odium pertrahere? Arbitror ex meis scriptis ali-
 quid honesti nominis ac fauoris accessisse Hutteno,
 odij ne micam quidem. An ideo uenit in odium omni-
 um, quod

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

um, quod meminere quatuor epistolarum? At eas iam euulgarant ipsi. Sed fingat me plusquā hostili animo fuisse in Hochstratum, & fingat postea cum illo redisse in gratiam, quid hoc ad Huttenum? An ego tale foedus cum Hutteno unquam iniij, quale solēt reges, ne cum quoquē iungerem amicitiam, qui cum ipse haberet bellum? Liberrimum est Hutteno amare, quos ego nō amo, & odisse quos ego diligo. Idem ius æquum est et mihi concedi. Christianum est, cum nullo mortalium habere similitudinem, humanū est, eam si incidat, ciuilitate exercere, & quum primū licet deponere. Et tamen nec usquam assentor Hochstrato, nec amicitia cū illo sarsa, nec Huttenum ullo pacto grauauit aut læsi. Atque hic, si Musis placet, iudicauit tempestiuū tractare locum cōmune de non simulādo in amicitia, quasi uoletur amicitia, si Hochstratū oblique tractem. Cur nō eadem opera reprehendit & Zopyrum, quod nō simpliciter se gesserit apud Babylonios? Iam uero crimē crimini, uelut lino lino connectit. In epistola ad Latinarinū nuper edita, narro per quosdam rumorem fuisse sparsum, Hochstratū in Brabātia exussisse libros meos. Id interpretor factum ab his, qui hac techna conarētur me prouocare, ut palam inueherer in Hochstratum. Ac ne ledam omnes qui fauēt Lutherō, addo me nescire quo nomine debeam eos appellare, à nōnullis uocari Lutheranos. Sūt enim qui hoc nomine cōmendātur, quū nihil minus sint quā Lutherani, factiosi, indocti,

PURGATIO ERASMI AD

indocti, stupidi, male uitæ, obrectatores, nihil habentes Lutheri, nisi quod maledicunt Pontifici Romano. Hoc totum Huttenus uult à me confictum esse, ut in Lutheranos pugnum iracundum stringerem. Atqui quid dicet Huttenus, si hic proferam centum testes, qui doceant eum rumorem huc non semel allatum: quid si proferam epistolas amicorum, qui hoc ad me et ad alios item perscripserunt? Perfricabit frontem, si quid tamen illi frontis est. Quid enim aliud possit? Tametsi si solus ego illi rumori nunquam credidi, quod tale nihil scriberetur è Brabantia, etiam si non ignorabam quid ille uellet, si licuisset quicquid uolebat. Annectit hic Huttenus ueterem fabulam, quod ante annos septem Hochstratus munatus sit se aggressurum me, si confecisset Capnionem: nec aliud in mora fuisse, quam amicorum in tuendo Capnione industriam. Ut hoc uerum sit, quid ad causam presentem? An mihi persuadere uult Huttenus, quod mihi male uoluerit ac uelit Hochstratus? Ad id uero opus fuerit longa, diu que meditata oratione. An contendit rumorem nuper sparsum fuisse uerum? At res docet fuisse uanissimum. Sed increascunt undæ criminum. Epistolis obscurorum uirorum primum applausi, mox metu territus, epistolam Coloniam misi, qua significabam mihi displicere tales libellos. Accipe nunc rem optime lector, et intellige Huttenicum artificium. Nactus erant unam epistolam manu descriptam de conuiuio magistrorum

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

strorum, quæ nihil haberet præter innoxium iocum,
 & ferebatur Hutteni. Hæc mihi maximæ uoluptati
 fuit, ac toties inter amicos lecta est, ut propemodum
 hæreret memoriæ. Basileam reuersus, cum mihi peris-
 set scriptum, ex memoria dictaui Beato Rhenano,
 scribens interim amicis Hutteni, ut mihi eam mitte-
 rent, quæadmodum erat scripta. Hoc ita factum esse
 ingenue fateor. Sed quid hic est peccati, si delecta-
 tus sum epistola, quæ festiuitatem habebat cum nul-
 lius infamia coniunctam? Aliquanto post prodijt li-
 bellus excusus, habens cõplures epistolas famosas, ob-
 scœnas ac uirulêtas. Legebatur libellus nobis quoq; ri-
 dentibus, sed tamen frequens cruditorum sodalitas,
 quæ tum uersabatur in adibus Frobenij, testabitur me
 tum probasse festiuitatem in multis epistolis, sed da-
 mnasse exemplum, uicissim aliunde in alios recursu-
 rum. Nec unquàm aliter probaui eum libellum. Tradis-
 cebatur illic Reuchlinus hæreticus ioco, sed tamen tra-
 ducebatur. Et arbitror nec ipsum eo libello delectatũ.
 Vbi redissem in Brabantiam, sensi plerosq; cõfirma-
 re meũ esse commentũ. Equidẽ non ignorabam auto-
 res, nam tres fuisse ferebantur. In neminẽ deriuauĩ ul-
 lã suspiciõnẽ. Tantũ epistola missa ad Cesariũ suspi-
 cionẽ falsam à me depuli. Ea epistola furtim descri-
 pta Coloniae, mox excusa est typis. Quid hic est admis-
 sum flagitij? Res mihi uere displicebat: falsam suspi-
 cionẽ à me depuli, nemine notato. Successit mox alter
 libellus

PURGATIO ERASMI AD

libellus similis. Eum mihi Louanij dono oblatum, acci-
pere recusavi. Recusavi & dialogos similes ferme
post excusos Coloniae, nec unquam legere dignatus
sum. Et ideo damnabam haec, quae uiderem nihil aliud his
rebus effici, nisi quod bonae literae & causa Capnio-
nis uocaretur in odium, & hostes exacerbarentur ma-
gis, quam opprimerentur. Quenam fuit hic imbecilli-
tas mea, aut inconstantia? Exijt ante biennium dialogus,
cui titulus, ni fallor, Hochstratus ouas, qui uideri pote-
rat in gratiam meam scriptus. Nonne constanter & pa-
lam illum damnauimus, ac modis omnibus egi ut preme-
retur? Haec a me non fingi sibi conscius est, & qui scri-
psit dialogum, et qui illi fuit in consilio. Ecce autem aliud
crimen atrocius: In epistola quadam scribo Capitonem
in literis Hebraeae doctorem Reuchlino. Deum immortalem,
quantas hic excitat tragœdias Huttenus, perinde quasi
hominem ueneno necassem. Constat Capitonem princi-
pem fuisse literaturae Hebraeae apud Germanos in-
staurandae. An illi dedecorosum fuerit, si quis succedat
eo doctior? Ego magis gloriosum arbitror. Utinam sex
milia succedant, quae me omni laudis genere praecurrant,
etiam superstitem. An laesus est Capion, si cum illum
in arce gloriae collocarim, Capitonem illi praeferam, in
literis duntaxat Hebraicis? Sed obscurissimum, inquit, ho-
minem clarissimo comparas. Nec tum erat obscurus Ca-
pito, sed lucubratiunculis suis nobilis erat apud crudi-
tos. Et si fuisset obscurior, tanto magis erat candida
predicatione

EXPOSTULAT. HVT TENI.

prædicatione in lucem proferendus. Ita tū sensi de Ca-
 pitone, nec sine causa sensi. Quid si iudicio meo sub-
 scribunt etiam nunc, qui callent eas literas? Habes le-
 ctor impudētem assumptionem, nūc uide quas causas
 affingat tāti criminis. Vrebar gloria Capnionis, quod
 nonnulli mecum illi locum dabant, ut pariter linguas
 prouehenti: nonnulli alterū Germaniæ oculum uoci-
 tabant. Ego qui tanto studio semper faui linguis ac bo-
 nis literis, ferre non poteram hominem idem agen-
 tem, quod agebam, præsertim amicū? Porro quod
 scribit de altero Germaniæ oculo, non potui fateor
 absq; risu legere. Itā ne mihi studio fuit, excluso Ca-
 pnione, Germaniam luscā reddere? Quis nescit me
 Capnioni candidissime simul & constantissime fauis-
 se? Ego testimonio omnium quibuscum familiariter
 uixi, non dubitarim mores meos sic à liuoris morbo
 asserere, ut à nullo uitio magis absim. Audi nunc
 alteram afflictionem æque effrontem. Ideo tantum tri-
 buo Capitoni, quod laudarit meum nouum testamen-
 tum, quemadmodum fecit & Berus. Ut diuersissima
 connectit, imò ideo cito Beri & Capitonis Theolo-
 gorum de Nouo testamento iudicium, ut Theologo-
 rum clamores retunderem, qui nihil uolebant legi nisi
 ab ipsis probatum. Si legi debet, quod suffragio The-
 ologorum probatum est, hoc opus erat à Theologis
 non uulgaribus probatum, quod Louanicenses Theolo-
 gi damnabant. Itaq; nihil impudentius erat aut intem-
 pestiuius

PURGATIO ERASMI AD

pestinius ijs, quæ declamat de alienæ gloriæ obtrectatione. Nunc uero ueniendum ad illud crimen horrendum & atrox, cuius Huttenus negat se unquam mihi gratiam facturum, quum sit alioqui clementissimus. Ipse horret dicere. In epistola quadam ad Episcopum Rossensem Capnionem insinulo perfidiæ. In tam atroci facinore, operæ precium est ipsa epistolæ meæ uerba subscribere. Causa, si uera narrant, hæc fuit. Quum periculum esset ne dux Wuerttembergensis Studgardiam reciperet, Reuchlinus a uibus aliquot erat autor, ut aliò demigrarent, ipse comes illis futurus. Profugerant illi. Reuchlinus mutato consilio mansit, suæ supellectili consulens. Deinde rursus profugato duce, per quosdam amicos impetratum, ne uictor exercitus seuiret in domum Reuchlini, sed ciues illi quos sefellerat, reuersi exhibebant seni negocium. Nunc omnia sua eduxit salua, & Ingolestadij tranquillam agit uitam. Hactenus epistolæ uerba recensui. Nunc rem ut habet paucis accipe lector. Primū quā amico animo fuerim in Reuchlinum, non modo testes sunt meæ lucubrationes, uerum etiam omnes quibus cum familiariter uixi. Ante complures annos, quum Capnion urgeretur à sycophantis suis, scripsit ad me tum agentem in Anglia, ut conciliatis aliquot amicis, innocentiæ suæ patrociniū susciperem. Hic plus præstiti, quā rogabat: neq; enim solum illic multos adduxi in amorem illius, uerum etiam Romæ Cardinalibus aliis

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

libus aliquot illius causam commendavi. Inter eos autem, quos illi conciliaram apud Anglos, præcipuus est R. P. Ioannes Episcopus Roffensis. Is enim penè deperibat in Capnionem, tam magnifice de illo sentiens, ut me præ illo putarit nihil scire, captavitque occasionem relinquendæ Britanniae, ut cum Capnionem, uelut oraculo rerum omnium reconditarum possit colloqui. Hunc hominis affectum, ut excitaram, ita semper alui, nihil offensus quod Capnion apud hunc obscuraret opinionem meam, imò gaudens, quod talem uirum haberet sibi tam addictum. Consulebat me Roffensis de honorario munere mittendo. Qua quidem in re quàm inuiderim Reuchlino, ipse testis optimus esse poterat. De Roffensis igitur fauore frequenter scripsi Capnioni, cupiens animum illius aliquo solatio subleuare. Rursum si quid esset de rebus Capnionis, curabam ut sciret Episcopus, quod scirem hæc illi fore gratissima. His itaque literis, quibus est offensus Huttenus, significabam illi, & in quo periculo fuisset Capnion, & in quàm tranquillo statu nunc esset. Tum uti sciret, quò mittendum esset, si quid ad illum uellet mittere. Cæterum de perfidiæ crimine illi impingendo, ne somnium quidem est unquam. Neque enim fallere semper est perfidiæ, sed fallit etiam ille, qui amici ægrotantis cervicali clam supposuit aurum. Et fallit amicus, qui

PURGATIO ERASMI AD

inexpectatus obrepit. Quod si uoluiffem illum inſi-
mulare perfidiæ, non adieciſſem: mutato conſilio. Ne-
que uero ſtatim perfidus eſt, qui mutat conſiliũ, quan-
do quidẽ huc ſæpe cogit neceſſitas, ſæpe rationes eiuf-
modi, ut ſtulticia ſit non mutare. Fruſtra igitur hic
uerbis tragicis in me detonat Huttenus, quum quod
aſſumit, etiam me non reſellente falſiſſimum ſit. Quis
autem unquam hunc locum ſic interpretatus eſt, præ-
ter unum Huttenum? Quod ſi quid tale cogitaſſem,
hoc uidelicet ſcriberem illi uiro, quo nullum habebat
Reuchlinus ſui amantiorem? Aedita eſt epiſtola Reu-
chlino uiuo, ſed morti, inquit, uicino. Qui potui diui-
nare quàm diu uicturus eſſet Reuchlinus? Ego certe
ut erat uiuida uegetaq; ſeneſta, ſperabam illum nobis
diu ſuperſtitem futurum, atq; utinam eſſet. Mortuum
apothecoſi iuuentutis affectibus commendauì, & mor-
turo uolui perfidiæ notam inurere, nihil ueritus illi-
us expoſtulationem? Hic Huttenus requirit teſtes, au-
tores, probationes, breuiter omnem ſtrepitum tribu-
naliũ. Iure requirat, ſi deferam amicũ. Nunc nihil mi-
nus. Rei geſtæ ſimplex & amica narratio eſt, in quo
non ſumam multum opera, cum ipſa res per ſe lique-
at. Atq; hic mihi Huttenus conſictis autoribus cona-
tur ſuſpicionem impingere, quaſi non acceperim hoc
ex alijs, ſed ex me conſinxerim, quo labem aſperge-
rem Reuchlino. Quaſo te lector, quid eſt tam mali-
cioſum aut peruerſum, quod iſte non quauiſ de cauſa
impingat

EXPOSTULAT. HUTTENI.

impingat amico? Atqui quod scribo Roffensi, mihi Louanij retulit doctor Ioannes Salius, quum illic ad-
 esset Carolus Cæsar. Eum uirum hoc pluris faciebam,
 quod beneuolentiã nõ uulgarem erga Reuchlinũ præ
 se ferebat, & quædã sua in illũ officia cõmemorabat.
 Deniq; quum hæc epistola cum plerisq; cæteris sit excu-
 sata Basileæ, me tum agente in Brabantia, cur non mu-
 tata est, si sugillabat Reuchlinum? Certe ius fecerant
 quibusdam doctis amicis, ut mutarent quæcunq; uel-
 lent. Quur ipse non mutabas, inquiet? Quia nihil ma-
 li suspicabar. Quur igitur alijs mandabas? quia meli-
 us norant affectus Germaniæ, & ex re præsentis faci-
 lius erat illis iudicare, quàm mihi. Quur igitur hic ni-
 hil mutarunt amici? Quia non habebant oculos Hut-
 teni, qui animum induxit, nihil non calumniari in Era-
 smo, & hinc sibi laudem sperat maximam. Quur scri-
 bis, inquit, de quo dubitas? Quia potuit etiam ipse Sa-
 lius alicubi falli. Quid autem istud referebat ad fa-
 mam Capnionis, an uerum esset nec ne, quod scribe-
 bam? Porro quia non dubitabat admiraturos omnes,
 cur ego sic amato, sic prædicato Reuchlino male uel-
 lem, affingit causas, inhumanitatem & inuidiam.
 Atqui cur non potius Duumuiro, consiliario Cæsaris,
 ac re famaq; florenti inuidebam, quàm lapsio, iamq;
 ex Consule facto rhetori? Quàm hæc illi dure, parũm
 que ex arte conficta sunt? Hic mihi reputes uelim can-
 dide lector, quid frontis habeat Huttenus, qui tam in-
 c 3 dignatur

PURGATIO ERASMI AD

dignatur aliquid labis aspergi amico, quum ipse temere, nihil non criminis confingat in amicum. Etenim postea quam in hac causa uanissima, digna atq; indigna debacchatus esset in me, tali transitu pergit ad cetera crimina. Vt uideas, inquit, scire nos & intelligere, quam decreueris omnia peruerse agere, qui & benemeritos odiose insecteris, & quos habes infestissimos, foeda ubiq; adulatione palpes. Atq; hic me rursus suo arbitratu loquentem facit, de duabus Academijs Louanicensi & Colonicensi, sed sic ut quicumq;egerit, illico phrasim agnoscat Huttenicam, hoc est, tragicam. Hec porro summa criminis est: Cum duas illas Academias in colloquijs amicorum magnopere damnarim, nunc in epistolis honorifice de eis loquar. Quid ego audio? An unquam cum ulla Academia mihi bellum fuit? An ideo non est florentissima Academia Louanensis, quod illic aliquot stolidi pugnent aduersus bonas literas? An non habeo & Coloniae multos qui mihi bene uolunt, & qui fauent melioribus studijs? Quando unquam probaui malos? Bonos uero cur debeam incescere? Hoc uero nugamentum uide quibus uerbis exaggerat. Tu, inquit, conuersus blandissime illis commendas te, laudandoq; Academias illas, penè Athenis praefers, nostram taxans audaciam, qui illos ibi Platones & Theophrastos incesauerimus. Quis non uidet hanc grandiloquentiam ad rem minimè respondere? Suspicio Huttenum hic offendit

EXPOSTULAT. HUTTENI.

hic offensum epistola, quam scribo Theologis Louaniensibus, respondens ad quosdam articulos, quos ut hæreticos præter causam odiosissime fuerat insectatus Nicolaus Ecmōdanus. Illic in titulo uoco illos fratres honorandos, & in alia quadam appello eos patres reuerendos, & dominos plurimum obseruandos. Sunt etiam inter illos, qui bene uolunt Erasmo, sunt quibus displiceant mores Ecmōdani, ac Vincentij. Sunt & sanabiles quidam. Primum ridiculum est, criminis loco obijcere titulos solennes, quos, ut diximus, in medijs bellis, hostis tribuit hosti. Deinde causam meam ago apud illos. Quid hoc ad Huttenum? Quid autem stultius, quàm eos cõtumeliose appellare, quibus studeas probari causam tuam? Porro quid iniquius, quàm totum ordinem ledere, quum is non mereatur? Sed finge omnes esse inimicos. Certe ciuilitatis ac prudentiæ est, quàm paucissimos ledere. Nam fieri potest, ut ceteri, aut fiant amici, aut mitius sint inimici. Equidem non dissimulabo me cupere pacem si fieri possit, non solum cum Louaniensibus Theologis, uerum etiam cum uniuersis Prædicatoribus. Iam quod uociferatur me post excitatum incendium blandiri hostibus, quodq; in illorum gratiam, nunc hunc, nunc illum ex amicis arripiam, quàm sit falsum, mox aperiam. Nunc enim crimina persequor. Audi nunc aliud argumentum inconstantie mee, ut putat Huttenus, sed reuera ipsius impudentie. ait me multum

PURGATIO ERASMI AD

*dissensisse à scholis Colonienſi & Louanienſi, quum
 ſentimento ſuo damnarent aliquot articulos Lutheri,
 nunc idem probare, quod prius damnarem, propter
 rea quod in epiſtola quadam ad Louanienſes Theolo
 gos iactem me diſputationibus illorum aduerſus Lu
 therum conſtantiffime fauiſſe. Hic mihi te quaero le
 ctor animaduerte malicioſum in Hutteno omnia cal
 lumniandi ſtudium. Articulos illos nec probaui, nec
 improbaui unquam. Nolebam enim gratificari qui
 buſdam anſa præbita quam captabant. Prouocatus à
 me coram rectorẽ Ecmondanus, ut proferret uel unum
 articulum quem ego in Luthero uel inter pocula de
 fendiffem, quum nihil haberet quod diceret, protulit
 locum in epiſtola ad Card. Moguntinum, de confefſio
 ne. Illic aio Ecmondanum publicè damnafſe, quod non
 intellexerat. Atqui hoc non eſt defendere, quod ſcri
 pſit Lutherus, ſed illius impudẽtiam proderẽ, qui non
 intellecta re uociferatus ſit apud populum. At poſt fa
 ueo illorum diſputationibus. Quid hoc ad ſentimen
 tum? Nec enim illic diſputant, ſed pronunciant: nec
 docent, ſed damnant. Seditioſas illas uociferationes
 apud populum, in quibus multa palàm mentiebantur,
 ſemper improbaui, & hortatus ſum eos ut illis omiſ
 ſis, argumentis reuincerent Lutherum, & ſi ille er
 raret, docerent meliora. Id poſtea fieri ceptum eſt ab
 illis ſatis moderate. Hoc à me probatum eſt. Quod in
 illis diſputationibus aſſumunt, à me nec probatum eſt,
 nec im /*

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

nec improbatum. Hoc tantum probaui, quod omissis clamoribus furiosis, disputarent ac docerent. Id Huttenus sic interpretatur, quasi quicquid in disputando illi definerunt aduersus Lutherum, approbarim. Et prius falsum assumpserat me magnopere probasse, quicquid illi in suis censuris damnarant. Eamus nunc ac negemus Hutteno esse ingenium ad deprauandum benedieta. Simile quiddam adfert de ordine Prædicatorum, in quem cum prius fuerim hostili animo, nunc persuadere coner, nūquam me male uoluisse illi sodalitia. Nunquam sic insaniui, ut ulli ordini male uoluerim, id quod ubique testificor uerbis & re præsto. Si ideo fas est odisse omnes Prædicatores, quod is ordo multos habeat malos, omnes ordines oportet odisse, quum nullus sit qui nō habeat complures malos. Deniq; Christianos omnes oportebit odisse, quod plures sint inter hos mali quàm boni. Nihil est igitur hic inconstantie, sed quod perpetuo sensi, id scriptis ac factis declaro. Vtrum autem est humanius, ordinem totum odisse propter malos admixtos, an ordini fauere propter bonos admixtos? Habet ordo Prædicatorum aliquot, qui & Erasmo bene uelint, ac bonis literis simul & Euangelico negotio faucant. Nisi omnibus amicis semper autor fui, ne læderent ordinem ullum, ne gentem ullam, euincet Huttenus me in totum Prædicatorium ordinem hostili fuisse animo. Similem inconstantiam obijcit erga curiam Romanam, de qua

PURGATIO ERASMI AD

quum ante tam atrociter loquutus sim, quàm me Hut-
 tenus inimice loquentem facere potuit, nunc miris lau-
 dibus illam efferam. Nunc, inquit, sancta est illa & ca-
 tholica ecclesia, ubi candore lilia uincunt homines,
 ubi quicquid improbissimus quisq; Curtisanus loqui-
 tur rosa est. Hæc quid aliud declarât, quàm insignem
 impudentiam Hutteni? Vicia Romanensium quis un-
 quam probauit? Ecclesiam autem quis damnat? Opi-
 nor & illic esse, qui bene sentiant de Christo. Quis un-
 quam dixit rosam esse, quod improbissimus quisque
 Curtisanus loquatur? An nõ hæc sunt hominis intem-
 peranter abutentis calamo, neque quicquam habentis
 pensi, quid in quem scribat? Sed quoniam hoc crimen
 in suum locum differre mauult, nos quoq; suo loco re-
 spondebimus. Interim ad Aleandrum, de quo notat
 inconstantiam meam, quod quum prius inimica de il-
 lo prædicarim, post honorifice meminerim illius in li-
 teris. Hic primum illud constat, me nunquam de Ale-
 andro colloquutum cum Hutteno. Nam Romæ adhuc
 erat ille, quum in Brabantia proxime colloqueremur
 ego & Huttenus. Neque quisquam tum suspicabatur
 eum uenturum aduersus Lutherum. Itaq; quicquid hic
 commemorat, è rumoribus commemorat, quibus quan-
 tum sit tribuendum, quisquis sapit, intelligit. Fatebor
 tamen id quod res est. Olim cum Aleandro Venetiæ
 fuit mihi non solum amicitia, uerumetiam familiaris-
 tas. Admirabar eruditionem hominis, & amabam
 ingenium.

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

ingenium. Auxit hunc animum, quod apud Gallos
 Græcas literas gnauiter prouexisset. Deinde ubi iam
 destinatus esset à Leone, ut apud nos Lutherum op-
 pugnaret, conceperat in me adhuc Romæ agens, ne-
 scio quid stomachi, ut ex illius ad Leodiensem Episco-
 pum literis intellexi. In causa fuerat epistola, quam om-
 nium primam scripseram Luthero, ab ipso prouoca-
 tus. Vbi uenit, priusquam adiret Brabantiam, occu-
 patus est à lingua quadam omnium pestilentissima,
 quæ illum totum impleuit uenenis. Neque id non diui-
 narum futurum. Itaq; primum uisus est Alexander fu-
 gitare colloquium meum, nescio quid suspicans de me.
 Tandem & uoces quædam Louanij spargebantur il-
 lius de me parum amice. Nihil dum tamen erat a-
 trox. Vbi rursus uentum est in eam urbem, ubi uene-
 num hauserat (nam illac Cesar profectus est Colo-
 niam) iam iritato rursus addidit illa assis ueneni non
 nihil. Itaq; Coloniae passim mihi referebāt, illum apud
 magnates, & in celebribus conuiujs inimicissime lo-
 qui de me, nec interim cognoscere potui ubi diuersa-
 retur. Tandem peruestigato diuersorio, nisi ad il-
 lum famulum, qui nunciaret me cupere colloqui cum
 eo. Ille letus & alacer inuitat ad prandium. Excus-
 so de prandio, sed à prandio uenio ad colloquium. Il-
 le uenientem summa cum humanitate accepit: collo-
 cuti sumus horis aliquot. Expostulamus mutuo. Nam
 & illi nunciatum erat, me uoces quasdam inimicas in
 illum

PURGATIO ERASMI AD

illum sparsisse. Nec id omnino uanum erat. Quæstus enim eram apud multos illum aduersus Lutherũ missum, sic debacchari in me, quasi Lutheri negociũ ad me pertineret. Post mutuam expostulationem, discessum est cum osculo ueteris amicitie symbolo. Rursus in concilio Vuormaciensi, quum mihi scriberent quidam ex aulicis illũ dira in me moliri, misso proprio tabellione per literas satis liberas expostulaui cum eo, eademq; de re scripsi episcopo Leodiensi illius patrono. Aleander se purgauit mihi per literas. Vbi di misso cõcilio reuersus est Bruxellam, adij hominem, colloquuti sumus horas fermè quinq;. Ibi ut est aperti animi liberæq; lingue, effudit in me fermè, quæ nunc obijcit Huttenus: me iactasse illum esse natum Iudæũ, me illi molitum fuisse exitium. Et quid non? Ita candidi illi ac fortes amici Germani totam inuidiam in me deuoluerant. Primum illud dicam, nec amicitiam, nec inimicitiam quæ mihi fuit cum Aleandro, quicquam attinere ad causam Lutheri. Erat amicus antequam auditum esset Lutheri nomen. Nec ob Lutherum illi factus sum inimicus, sed quod me sine causa perstringeret, ut aiebant, ac odioso negotio inuolueret. Quod si per linguas uiruletas licuisset cum Aleandro perpetuam habere amicitiam, fortasse minus odiose gestum fuisset Lutheri negocium, nec in tot urbibus renouatus fuisset fumus & incendium, quæ res nihil aliud quàm iritabat animos hominũ. Qui prius irascebar

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

scabar molienti perniciem, cur nō fierem amicus iam
 mutato studio periculum depellenti? Nam id ipse mi-
 hi deicrauit Bruxellæ, & post in Germaniam reuer-
 sus cognoui non esse uanum, ex his qui negotio inter-
 fuerunt. Quid autem flagitij, si Aleāder in libris meis
 prædicetur trilinguis eruditionis antistes? Hanc lau-
 dem illi palàm tribuebam, etiam tum, quum maxime
 ferueret inter nos similtas. Et quum quidam linguæ
 Latine principatum mihi tribuerent, etiam hęc lau-
 dem inimico cessi inimicus. Plenius illū laudauit Hut-
 tenus in epistola, qua iugulat illum, scribēs se dolere,
 esse in eo, quod illi inuidetur. Quid speciosi? hac lau-
 de ab hoste data, esse in Aleandro doctrinam inuidia
 dignam? Ego certe moderatius illum laudaui. Atque
 hoc Hutteni de se præconium Aleander apud me ia-
 ctauit. Dicam ingenue, quod sentio, ut pessime meri-
 tus est de me scelerosus ille, qui Aleandrum in me iri-
 tauit, ita lubens talis amici possessionem recupera-
 rim si liceat, ne tantulum quidem ab illo uenans com-
 modi. Hoc quum nihil ad Lutheri negotium perti-
 neat, quid est quod queritur Huttenus? Per me licet
 illi odisse Aleandrum, quantum uolet. Porro quæ scri-
 bit Huttenus. Ille te amat unice, illum tu dilectum ha-
 bes, cum illo suauiter uiuis, & in mediam quandoque
 noctem producis literatas fabulas, etiam conuenit in-
 ter uos, ut Romam eatis unā: ipsius commentum est,
 non mea uox. Etenim quæ in epistola ad Laurinum
 cōmet

PURGATIO ERASMI AD

commemoro de consuetudine cum Aleandro, omnia in hoc producuntur, nō ut persuadeā magnam mihi cum illo esse amicitia, sed ut aduersus eos, qui meam profectionem fugā esse iactabant, docerē me palam, & omnibus cōscijs abisse. Iam finge id quod non est, me Aleādro male uolēti, male uelle, sed simulasse amicitiam, quo minus laderet, utq; hac speāc Theologos quosdam omnia molientes cōpescerem, an mihi indignabitur Huttenus si uafricie nulli noxia, meae salutē consulam? Erat Louanij furiosus quidam Prædicator mira commemoraturus de me à prædio, id enim promiserat in concione matutina. Aleander à me submotus, misso nuncio imposuit homini silentium, alio qui improbissimo rabulæ. Quis non prudentiam appetellet potius, etiam inimicis abuti ad rē tuam? Quin Theologis quibusdam multum subsedit animorum ex illa nostra tam arcta familiaritate paucorum dierum. Atqui in omnibus colloquijs, adeo nihil dictum est aduersus Huttenum, ut illius uenam & ingenium magnifice prædicarim apud Caracciolam & Aleandrum indignantem utrunque, idq; post concilium Vuormaciense, quum res Hutteni satis erant exulceratae. Postremo utrum est propius humanitati, honorifice scribere de inimicis, quo mitigemus illorum odium, an tam uirulentos & plus quàm hostiles libellos scribere, qualem Huttenus scripsit in amicum, & beneuolentem & benemeritum & bene mereri cupientem?

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

pientem? Nondum finis criminum, sed in epistola ad
 Laurinum commemoro, rumorem hic fuisse spar=
 sum, Romanum Pontificem nescio quid libelli scri=
 psisse in me. Id Huttenus non ueretur dicere à me
 confectum, quo Lutheranos grauarem inuidia. Quæ
 so quid est tam perditæ leuitatis, quod iste non stat=
 tim impingat amico? Atqui quum hic plures sint ui=
 ri boni, qui sciunt rumorem uere sparsum fuisse,
 quum habeam à doctis amicis epistolas ex Augu=
 sta & Constantia, quibus hoc ut rem compertam scri=
 bunt, hunc Pontificem Romæ palàm damnasse li=
 bros meos, quumq; illi habeant epistolas meas testan=
 tes me id nequaquam credere, quid superest, nisi ut
 omnes intelligant Hutteno esse parum frontis. Sed
 ausus sum hunc laudare Pontificem, qui male mi=
 hi quondam uoluerit, quiq; nihil adhuc egerit, un=
 de laudari mereatur. An uerum sit quod scribit Hut=
 tenus nescio. Certe nihil unquam tale perlatum est
 ad me, nec ego quicquam tale de illo suspicatus
 sum. Fuit olim mihi cum illo Louanij ciuilis amicitia,
 & ut ipse scribit societas studiorum. Nec unquam
 sensi animum illius in me parum amicum. Quid
 autem de illo prædico, nisi bonam spem, quam illius
 senectus, perpetua integritas, & eruditio nobis por=
 rigunt? Istud hortari magis est quàm laudare. Præte=
 rita laudo, de quibus si mentiar refelli possim. De fu=
 turis bene ominor. Proinde quis non uideat quàm
 non

PURGATIO ERASMI AD

non apposite adhibitus sit iocus insulsus Hutteno, ista
 facies ô Timon. Et tamen nihil addubito, quin Huttenus
 hic sibi uideatur mire festiuus. Sed ante pronun-
 ciaueram minime bonum futurum. Quum nunquam
 sim Hutteno de hoc pontifice loquutus: impudenter
 facit, qui hoc ex aliquo cōpotore auditum, mihi apud
 orbis tribunal crimini obijciat. Dixi me uereri, ne pa-
 rum æquus esset Lutherō, de cæteris nunquam pronun-
 ciaui, quanquam ostenderet argumenta animi cupien-
 tis etiam Romanam curiam ad meliorem frugem re-
 uocare. Porro quod ait agitatū de me ut pro heretico
 arriperer, credo iactatum & optatum à quibus-
 dam furiosis monachis. Inter principes nūquam hoc
 est actum. Habebam & in Hispania amicos, huic qui
 nunc est Pōtifex proximos: habebam & Romæ uiuo
 Leone, multum dissimiles Hutteno: habebam in aula
 Cæsaris magnos, de quibus nec suspicabar quàm es-
 sent amici. Ex horum literis melius cognoui quid age-
 retur, quàm Huttenus, qui latitans tantum hoc scie-
 bat, quod aliquis clancularius susurro deferebat. Ha-
 beo apud me articulos ad Cæsarem delatos, quos Gla-
 pion sua manu notauit. Nulla illic hæresis mētio, ne-
 que quicquam quod ad hæresim pertineat. Habeo li-
 teras cancellarij Gattinarij, quæ testantur fuisse suspi-
 cionem de quibusdam libellis qui ob stili uenustatem
 uiderentur esse mei, in quibus tamen nihil esset hereti-
 cum, aut tale qualia scriberet Lutherus. Sed Ioannem
 Glapionem

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

Glapionem recenseo in eadem epistola, citra cōtume-
 liam. Nihil enim laudis in illū confero. Hic Huttenus
 proferēs δεινωσις suā. Quid, inquit, Glapione? quā-
 tu & ipse tuba abs te canitur? Quū hæc mea de illo
 sint uerba. Ad hæc R. P. Ioannis Glapionis, qui Cæsā-
 ri erat à cōcionibus. Hæc est tuba, qua uirū illū de-
 canto. Sed impudentius est, quod addit. Atqui solebas
 execrari hominis maliciam. De Glapione nunq̄ uer-
 bum, neq; dixi, neq; scripsi Hutteno, sed & hoc men-
 datū aliquis cōpotor illi detulit. Et ex huiusmodi ne-
 tijs cōtexuit talē calumniā in amicū. Atq; hic etiā
 me de Glapione loquentē facit, quæ mihi ne per som-
 nium quidem unq̄ uenerunt in mentē. Glapionem se-
 mel dūtaxat tribus uerbis salutauī, forte obuiū, idq;
 Bruxellæ post Vuormaciensē consiliū. Cætera lite-
 ris acta sunt inter nos. Quid ille molitus sit, aut pere-
 gerit in, Lutherū, nescio. Certe quicquid huius fecit,
 non meo fecit impulsu. Ego ut ingenue dicam, quē ad
 modum nunq̄ ausus sum homini toto pectore fidere,
 ita nunquā gessi in illū inimicū animū. Mihi certe
 non semel strenuū amicū præbuit apud Cæsarē, qd̄
 satis habeo compertum. Iam uero festiuum est, quod
 homo perspicax ac Lynceus ex uno colloquio nobis
 sic depingit Glapionē, quasi modios aliquot salis cū
 illo ederit. Equidē quantū ingeniū hominis ex prudē-
 tum narratione, eiq; ipsius ad me literis conijcere pō-
 tui, Huttenus si decē annis uixisset cū Glapione, non

PURGATIO ERASMI AD

dum pernouisset illius ingenium. Non potui uero sine risu legere, quod quum Glapioni miram uafriçie affixisset, me facit illi simillimū. Imò non tam dissimilis Camelus uulpi, quam Erasmus dissimilis Glapioni, si modo talis erat, qualem nobis depingit Huttenus. Sed de meis moribus erit alibi dicendi locus. Male habet & illud Huttenum, quod in quadam epistola per occasionem infero Syluestrum Prieratem humaniter & amanter ad me scripsisse, quum tamen illum ne titulo quidè honorifico digner. Tantū aio Syluester ille Prieras. Illius ad me literas dico humanissime scriptas. O miram adulationem. Sed ista scribis, inquit, in inuidiam Lutheri, imò in hoc scripsi, ut ostenderē esse causam, cur de Roma adeunda cogitarem. Quod si tantopere cuperem mouere inuidiam Lutheri, liceret hoc alijs ratiōibus efficere. Certe Prieratem semper cōtempnit Lutherus. Iam in Catalogo Marinum Caracciolam uoco R. P. nuncium apud Cæsare apostolicū, nihil aliud de illo prædicans, nisi quod is præter ceteros hortatus esset me, ut scriberem aduersus Lutherum. At Huttenus uocat hunc malum hominē. Quid hoc mea, si malus est? Ego nō prædicaui bonū. Et tamen mihi bonus & commodus amicus erat, donec hæc tragœdia uitiaret omnes amicitias. Iam male habet & illud, quod Eccium alicubi nomino, citra contumeliam opinor, & affingit meum de illo testimonium uetus, quale commodum est ipsi, nō quale à
me

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

me proditum est. Sed intolerabilius, quod in epistolis laudatur Ioannes Faber ordinis Prædicatorij. Is qualis nunc sit nescio. Certe mihi Louanij persuasit, quod institueret Augustæ collegiū tradendis linguis, ac bonis literis. Ostēdit diploma Cæsaris Maximiliani. De capitalibus quibusdam inimicis Lutheri, atq; de ipsa Romana curia, plusquam hostiliter loquebatur. Arridebat morum cōmoditas, & in sua Theologia uidebatur non uulgariter eruditus. His rebus extorsit à me cōmendationes aliquot. Quin & Coloniae, cum illic esset Cæsar, colebat nos, & de Luthero reliquit æquissimum iudiciū, sua manu descriptum, tum apud Card. Moguntinū, tū apud me. Quid hic aliud criminari potest Huttenus in me, nisi simplicitatē & cādo rē animi? Si talis est nunc, qualē ille prædicat, ego tantā uasfricē de homine Germano suspicari non potui. Nec meū erat præstare, qualis ille post futurus esset, nō magis profecto, q̄ efficere potui, ne Huttenus mihi sic laudatus antehac, & laudatus ex animo, talis euaderet, qualē se declarat in hoc libello, q nulli bono nō displicet. Cæterū cū Ioanne Fabro Canonico Constantiensi mihi intercessit amicitia, priusq̄ Lutherū nosset orbis. Quod si uelim omnibus renūciare amicitiam, qui aduersantur Luthero, uix ullū mihi reliquū facerem eorū, quibus ego debeo omnia. Scripsit ille librum in Lutherum. At nō scripsit me impulsore. Verum aliquādo dixi librū illum omnibus merdis per-

d 2   excandū.

PURGATIO ERASMI AD

facandum. Qui hoc detulit Hutteno, ipse nimirū est omnibus merdis percacā dus. Nam ea uox nec audita mihi est ex quoquā, nec mihi unquā uel in somnis uenit in mentē. Constantiæ præfationē dūtaxat legi, laudauit scriptiōnis modestiā. Vñ locum legi, nō perlegi, in quo refellit, quod Lutherus scripserat, nunc de mū Romæ decretū esse, animas esse immortales, is mihi non displicuit. Non sum tam impudens, ut pronūciem de libro quē nō perlegerim, & tamen nō statim probat Lutherū, cui nō placet liber aduersus illū scriptus. Lodouicū Berū, & candidū amicū & fidū patronū habui, prius q̄ in orbe notus esset Lutherus. Et hunc calculū inter felicitates meas numero. Est enim multis eximijs nominibus præcipuū huius urbis ornamentū, sic assertor suæ Theologiæ, ut tamē æquus sit bonis literis, & quietis studio minime infensus. negotio euāgelij restituendi, tametsi totū Lutherū nequāquā approbat. Quod si Hutteno decretū est indignari omnibus, qui male sentiūt de Luthero, quare solum hūc perstrinxit, cū hic sint innumeri? Quāq̄ Berus is est qui nec bene dicta Lutheri deprauet, quē admodum faciunt multi, nec stolidè uociferetur in quenq̄. Certe nihil minus est q̄ Curtisanus. Et huius uiri nomen Huttenus tam illoto sermone tanta perstringit acerbitate, quasi patrē ipsius necasset, cū ille nunquā uerbo læserit Hutteni, uel rē, uel nomen, uel amicū. Huic adiungit Ioannē Gebuilerium, qualis qualis est, quiduis

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

quiduis potius, q̄ Curtisanū: qui cum mihi usq; adeo nihil est familiaritatis, ut nec ille unquā uiserit ades meas, & ego illius ne nouerim quidē, neuterq; alteri, uel in uia sit unquā locutus. Et tamen ita scribit Huttenus male edoctus à suo suggestore. Atq; hos habes domi tuæ, cū me excludis, & quotidianis confabulationibus dignaris. De Gebuilerio dixi quæ mihi sit cum eo familiaritas. Berus amicus, ac uicinus etiā, nō nunquam uix intra duos menses me semel inuisit. O quotidianas cōfabulationes. Sed quid imputes Hutteno? Sic illi detulerat choragus huius fabulæ. Quid cogitabūt hæc legentes, qui rē nouerunt? Sed Latomū, Ecmondanum, Atensem olim uituperatos, nunc partim ambigue, partim oblique tracto in epistolis. Cū esset inter nos foedus aduersus hostes linguarū & bonarum literarū, fateor me nōnunquā questū per epistolas apud amicos de quorundā pertinaci conspiratione aduersus meliora studia. Et ita cū illis bellum gessi: ut semper essem propensus ad pacē, si contigisset. Itaq; à Latomo semper tēperauī, sperans fore, ut desineret. Ecmondano nunquā blāditiū sum. Atensis uir erat, nec inhumanus, nec iniquus bonis literis, sed ingenio iritabili. Itaq; per quosdā monachos ac Theologos protrusus est, ut ageret odiosam fabulam. Et qui huc adegerunt hominē, eadem opera adegerūt in mortem. Erat enim imbecilli ualitudine, & iræ impatiens, iniuriæ insolens. Ac post huius mortē maxime

PURGATIO ERASMI AD

cœpit ea tragœdia incrudescere, ut intelligas illum
 multa moderatū. Porro quod de eo scripsi, illū ab om-
 nibus esse laudatissimū, nec unquā tamē satis lauda-
 tum, hoc etiā ipsi Theologi Louanienses cū risu lege-
 runt. Laudabatur enim quotidie solēnibus Encomijs
 in schola, tanquā uicecancellarius eius Academię. Mi-
 hi certe quod ad ipsius naturam attinebat, non erat
 iniquus, qui solus omniū autor fuit, pacis cū Theolo-
 gis sarcindę. Doctrina iudicioq; longo interuallo su-
 perabat omnes. Mihi, moriturus etiā denūciabat pa-
 cem & amicitia, quod ad ipsum attineret. Deniq; ue-
 retur Huttenus, ne cū Leo quoq; in gratiā redeam.
 Nec id grauarer facere, dicam enim ingenue, si ille de-
 clararet animū amicitia dignū. Salutauī hominē Ca-
 letij fortē obuiū, & dextram dextrę iunxi. Quid ni,
 cū iam inter nos debellatū esset? Ceterū aduersus Le-
 um nihil attulerūt momenti auxilia Germanica. Cū
 scriberēt amici Germani, uel inuito me, Germanos di-
 laceraturos Leum, primū dissuasi, id si non possem
 obtinere, admonui, ut argumentis agerent potius, q̄
 cōuicijs: cū primis autē temperarent ab iniuria gētis,
 quod tamen factū nō est, me uehementer improbāt.
 Dialogum aduersus Leum scriptū, cōstanter ac per-
 petuo damnaui. Post, ingentē epistolarū fasciculū à
 diuersis eruditis satis hostiliter scriptū in Leū, adeo
 pressi, ut duobus tantū amicis fecerim inspiciendī co-
 piam, Dorpio & Moro, & quibusdā hortātibus ut
 euulgat

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

euulgarem, respōdi mihi decretum esse quiescere in
 posterum, si cōquiesceret Leus. Habes lector omnia,
 quibus animus Hutteni poterat exulcerari. Atq; in
 his uides q̄ nihil sit quod uulgarē etiā amicitia debe-
 ret dirimere. Venio nunc ad illud, quod ille uult esse
 totius causæ caput. In quo tamen nō expedit nimium
 probari Hutteno, ne dū Scyllā fugio, deferar in Cha-
 rybdim. Id ita proponit, ut statim cōiungat duo palā
 falsissima, me pridem fuisse factionis Lutheranae, nūc
 totis uiribus oppugnare rē Euangelicam, quū perpe-
 tuo sim auersatus illam factionē, nec unquā desierim
 quanta possum sinceritate prouehere rē Euangelicā.
 Sic aut̄ asūmit, magnificis quidē uerbis, sed parū pu-
 denter. Quid, inquit, tandē esse possit, cur tu qui Ro-
 manū Pontificē nuper in ordinē redigebas nobiscū,
 ipsam Romam scelerū ac improbitatis sentinā uindi-
 ce calamo increpabas, bullas ac indulgētias detestaba-
 ris, ceremonias dānabas, Curtisanicā exigebas, ius Ca-
 nonicum & Pontificū scita execrabaris. In summa,
 uniuersam illius status hypocrisim seuerissime profligabas,
 is nūc retro actus, cōtraria sequaris, & cū ho-
 stili parte societate in eas? Rursū alibi: Qui sepultā pi-
 etatē refodiebas, euāgeliū è latebris in lucē reducabas,
 fidē & religionē instaurabas, is nūc ad eandē cōcul-
 cādū, eijciendū, p̄sternendū, et interimendū operā p̄fite-
 ris. Eamus nūc & dicam⁹, huic criminatori esse aliqd
 frontis. Hūc in modū causæ summā p̄ponit Huttenus,

PURGATIO ERASMI AD

& quod semel assumpsit, subinde uerbis alijs atq; alijs
 inculcat & exaggerat, quasi quod per se uanū est, se
 pius asseuerando fiat uerū. Atq; hic expedit omnem
 orationis copiam, omnē uim ac uehemētiam. Vbi fun
 damentum totius dictionis inane est ac friuolū, quo
 magis oratione tumultueris, hoc magis perdis aquā
 & operam. Neq; enim hic licet in causa seria, quod
 in fictis etiā cōtrouersijs fieri solitum, reprehendit
 Quintilianus, ut quis suo arbitrato fingat, cui respō
 deat. Mire se torquet dū expēdit quibus causis ab in
 stituto tam sancto, ad rē scelgratissimā transferri po
 tuerim. At in hoc erat illi laborandū, ut doceret esse
 uerum quod assumit. Ibi uehemēs orator nihil habet
 quod dicat, nisi, quidam mihi narrarūt. Grauitē &
 atrociter exclamat in eū, qui deserta & prodita cau
 sa Euāgelica, transfugerit ad partē diuersam, qui pe
 cunia corruptus, bonos uiros, ueritatem Euangelicā,
 libertatem publicā, summis uiribus oppugnare cepe
 rit. Atqui hoc quod assumit, aut conuenire debuit in
 ter nos, aut idoneis argumentis erat probandū, prius
 q̄ ueniret ad illos suos affectus tragicos. Tot epistolis,
 tot libellis, tot testificationibus perpetuo clamo, me
 neutri factioni uelle inuolui. Quir id statuissem mul
 tas reddo causas, & tamen nō omnes prodidi. Atque
 hac in re nihil me accusat mea cōscientia apud iudicē
 Christū. In tantis rerū tumultibus, in tantis etiam pe
 riculis, & fama, & uite, ita moderatus sum mea cō
 filia,

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

silia, ut nec tumultus autor essem, nec causam, quæ mihi nō probabatur, adiuarē: nec Euangelicam ueritatem alicubi proderē. Si hoc indignatur Huttenus, quod uon profitear unā cum ipso Lutherū, iam ante triennū id testatus sum in Coronide addita colloquijs familiaribus Louanij, me ab ea factione alienissimum, & esse, & semper futurū. Nec ipse solum absū, uerum amicos quoscūq; potui, ut eadē facerent, pro mea uirili sum adhortatus, & adhuc adhortor, nec id facere desinam. Factionem appello studiū illud animi, uelut in omnia quæ Lutherus scripsit, scribit, aut scripturus est, iurati. Atq; hic affectus sepe numero bonis etiam uiris imponit. Quin & palām omnibus amicis denūciaui, ut si me nō possent amare, nisi Lutheranum, sumant in me quęcunq; uelint affectum. Amo libertatem. Nulli factioni seruire nec uolo, nec possū. Amicorū causa nō erant, inquit, deserendæ Lutheri partes, quorū aliquot iactat etiā de me bene meritos, qui tam nō possint auelli à Luthero, quā ab ipsa ueritate. Quos amicos narret nescio, ego uideo multos antehac Luthero deditissimos, nūc partim mussare, partim tēdere Lutherani nominis, partim damnare quod prius approbabant. Si quisquā amicus tantum apud me ualuit unquā, ut in ipsius gratiā me addicerem Lutheranæ factioni, eisdē hoc largiar, ne ab illius factione desciscam. Si me quisquā uidit tam potū, ut totū Lutherū probarim, patiar ut me uocet rhipsa

PURGATIO ERASMI AD

spidem, pro Erasmo. Quid aut mirū, si ego recusem
 nomen Lutherani, cū hic neminē uideā, qui sustineat
 dici Lutheranus? Nam quod Huttenus egre admittit
 hanc appellationē, mirū uideri nō debet, cū nec ipse
 Lutherus agnoscat eū, ac patrociniū etiā auersetur.
 Et nisi me planē fallit animi coniectura, mallet Era/
 smum aduersariū, q̄p Huttenū propugnatorē. Sed il/
 lius res fortasse sic habent, ut illi bono sit Lutherani
 uocabulū, utpote, quod ipsum nūc solū & tueatur &
 alat. Nihil unquam damnauī Lutheri odio, quod re/
 cte dictū esset: nec unquam approbabo illius amore,
 quod mihi secus dictū uidetur. Si fuisset illi iuratus,
 aut illius sodalibus, tamen laudatur is, qui resipiscit.
 Nunc me dehortante res hęc coepta est. Norunt hoc
 impense Lutherani quondā, nunc quales sint nescio.
 Quid in Luthero metuerim, declarat illa prima epi/
 stola, quā ad illū scripsi. Desidero in Lutheri scriptis
 modestiam & mansuetudinē Euangelicam, noto per/
 uicaciam asseuerandi. Eadē quo magis in eo desiderē,
 faciunt illius libelli, qui prodeunt indies atrociores,
 etiam in summos principes, quos quales quales sunt,
 nō expediebat iritari. Et inter amicos dolens aliquo/
 ties dixi me dubitare de spiritu illius, nec unquam ta/
 men certō pronūciaui. Hoc tantū hactenus iudicaui
 de Luthero, & in eo cōstantissimus fui scriptis, dictis,
 clam, palamq; eadē testificans. Vbi est igitur ista mi/
 rabilis incōstantia mea? Vercor ne istos magis offen/
 dat

EXPOSTVLAT. HVETTENI.

dat mea constantia. Sed omnibus rebus omiſſis, totus feror in Lutherum. Iſtuc Huttenus audiuit ex cōpore quopiam. Verum uel ex Achate illo ſuo Epphen dorpio diſcere potuit me tum nihil minus agere, quā hoc quod obijāt. Iam tūc agreſſus eram paraphraſim in Lucam, in qua totus eram, quum hanc tragœdiam exordiretur Huttenus, propugnator euāgelii negocij. Ceterū in Catalogo promitto tres dialogos aduerſus Lutherū. Proferat mihi hoc uerbū ex ſcriptis meis, ad uerſus Lutherū? Aio de Lutherano negotio, collationē appello uerius q̄ diſputationē. Et eos aio cōceptos magis quā inceptos, nec admodum in animo eſſe perficere. Quod ſi perfecero, nō prodituros niſi autoribus his, quorū intererit. Et interim monco lectorem, ne ex hac pollicitatione faciat præiudicium. Primum igitur non promiſi hos dialogos, & ſi promiſi, nō promiſi populo, ſed Pontifici & Caſari, ut horū arbitrio uel premantur, uel dantur. Et in his tamē promitto ſummam erga Lutherum equitatem. Qui ſcit igitur Huttenus, an his dialogis ſubleuāndus ſit Lutherus, an affligendus? Nam utrunq; fieri poteſt, quum illic adfuturus ſit, qui Lutheri partes agat. Iam audio quosdam dicentes: Interea ſuspendis hominum animos, qui non pronuncies quid ſentias de Luthero. Primum nec uacat intendere his quæ multa ſcribit Lutherus, & ſi uacaret de toto negotio pronunciare, longe ſupra uires meas eſt. Quid aut̄ pronūciem? Si totū Lutherū dam-

nem,

PURGATIO ERASMI AD

nem, uideo cui parti addam animos, & quantum bonorum obruam. Si totū probem, primum fecero arroganter, qui probem, quæ forte nō intelligo. Deinde cōiecerō me in factionē, quæ plurimos habet, cū quibus mihi nihil uelim esse cōmercij. Qui Lutherū oderūt, etiam me tacēte oderunt: qui fauent, nō ideo flagitāt meam sententiam, ut æquū audiant, sed ut habeāt suæ sententiæ propugnatorē. Si diuisero sententiam, utriq; parti quædā tribuens, quædam adimēs, utriq; me dilacerandum præbucero, nec aliud, q̄ nouos excitato tumultus. Itaq; mihi cōsultius uisum est hic cōquiescere, donec principes & eruditi, studijs omissis, expectant ea cōsilia, quæ sine tumultu prospiciant euangelicæ ueritati & gloriæ Christi. Bellum uero est, quod dum studet uideri festiuus, ait mihi ceu Caiphæ uerū excidisse dictū, Lutheranam doctrinā totam opprimī nō posse, nisi simul corruat bona pars euāgelicæ sinceritatis ac publicæ libertatis, quasi nō idē semper cōstantissime tum dictis, tū scriptis sim testatus. Et hoc me discruciat, istos sic causam agere, quasi seruari nō lint, tametsi si quid recte docet Lutherus, non est Lutheri, sed Christi. Iam fingat me scribere cōtra Lutherum, an eius rei ius nō erit ei, qui cū Luthero nūquā habuerit fœdus, & quo dehortante rē & cœpit, & hucusq; prouexit? Fingat me initio fuisse Luthero fautorē, an ideo erūt mihi probanda omnia quæ scribit, quia placuerunt exordia? Quid si Lutherus post
hac

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

hac scribat aduersus articulos fidei? An Huttenus ue-
 tabit aduersus eum scribere? Cur aut Huttenus usq;
 adeo ferocit aduersus eos, qui scribunt aduersus Lu-
 therum, cū nihil intersit inter disputantē & scriben-
 tem? Lutherus ad disputationē etiam prouocat. Si do-
 ctрина illius sincera est, per contradictionē, uelut au-
 rum igne purgatū, magis elucescet. Sin falsa est, recte
 impugnatur ab omnibus. Sin quaedam habet falsa ue-
 ris admixta, repurgatur. An protinus subuertero to-
 tum euangeliū, si cū Luthero disputē, an quilibet Chri-
 stianus sit sacerdos, an omnia sanctorū opera sint pec-
 cata? Lutherus ipse nō formidat meū, imō nec cuiusq;
 assaultum, sed forti animo expectat Erasmi si prode-
 rit. Quid igitur tumultuatur Huttenus, suspectam in-
 terim reddens Lutheri doctrinam, quā ita demū cre-
 dat fore stabilē, si nemo labefactet? Hæc loquor, non
 quod mihi sit animus cōgredi cū Luthero, si liceat cō-
 quiescere, sed ut Hutteni calumnijs respondeam. Ego
 Vertumnū, Proteū ac Polypum egi, memet in omnia
 uertens, nihil nō & faciēs, & patiēs, ne pertraherer
 in hanc arenā gladiatorīā. In aulā pertrahētibus, ma-
 nibus ac pedibus excusauī me. Intētata ex altera par-
 te pericula, partim declinaui, partim propulsauī, par-
 tim dissimulaui. Cesari me subduxi, fortunas oblatas
 constanter recusauī. Tot monarchis, tot principibus,
 tot amicis huc uocātibus excusauī me. Sed qui te inci-
 tant, inquit, aduersus Lutherū, aut potentissimi sunt,
 aut

PURGATIO ERASMI AD

aut pessimi, aut utrūq;. Tanto magis Huttenus debebat admirari cōstantiam meā. Qui potētissimi sunt, his in procliui est & perdere, & seruare. Qui pessimi sunt, facillime ledūt. Qui sunt utrunq;, magis etiā sunt formidabiles. Et tamen hactenus nec ab his percelli potuit Erasmus ille infirmus, & imbecillis, et ad quāuis aurā mobilis. Interim irridet & illud qd' scripsi, totū mundū acuere solum in Lutherū, & minitatur fore Lutheranos, qui stilū acuant in me, iubetq; sibi cōmonstrari aliū quēdam mundū, quasi hic totus stet à Luthero. An hic cōmemorē q̄ multi scripserint in Lutherū? Apud Italos Syluester Prierias, Thomas Todiscus, Iacobus de Vio, Catarinus. Apud Germanos Eccius, & Minorita quidā Lipsiensis, nomē excidit. Gocleius, Ioannes Faber, & Hochstratus. Apud Gallos tota Academia Parisiorū, Iustinianus Augustinus. Apud Louanienses Latomus, Ioānes Turēholtius, Eustathius Dominicanus, Vincentius eiusdē ordinis. Ex aula, Marlianus Tudensis episcopus, & Rimaclus Cæsaris à secretis. Apud Anglos rex ipse, Ioānes episcopus Rossensis, Ac tertius quidā tam amarulētus, ut ipsi Luthero possit mediū unguem ostēdere. Apud Hispanos Stunica & Caranza. His adde bullam Leonis & edictū Cæsaris. Iam plurimi sunt qui nondū ediderunt sua, plurimi qui nondū absoluerūt, plurimi quos ego nō noui. Hęc ideo tantū recēseo, ut declarem hyperbolen meā sine causa irrisam ab Hutteno.

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

terno, Porro Lutheranorum in me libellos adeo nō me-
 tuo, ut doleā non prodisse ante treis annos. Imò mihi
 nōnunquā fuit in animo subornare quēpiam, qui pro-
 uocaret huc aliquē insigniter Lutheranū. Nec enim
 alia res me poterat liberare inuidia. Nam Huttenus
 nihil minus est quā Lutheranus, & huiusmodi nēnias
 cribere, nihil minus est quā scribere. Nec unquam tam
 male sensi de Lutheranis, ut suspicarer illorū quenquā
 tales Sycophantias in quenquā uelle scribere. Nec ip-
 si Lutherō puto me tam esse inuisum, ut talem libellū
 in me scriptum approbet. Quāquam si approbaret,
 haud magnopere cōmouear. Sed Metius interim con-
 quiesco, intentus ad euentū belli, dignus qui dilacerer
 ob perfidiam. Si dignus est malo, qui suis laboribus
 suoq; sumptu studet utriq; parti prodesse, quo præ-
 mio dignus est, qui suis tumultibus suaq; stulticia
 utramq; partem lædit, & hanc iritans, quam nō posse
 sit compescere, & alterā inuidia degrauans, imò gra-
 uissime lædens eam cui fauere se iactat, & subleuans
 eam cuius se profitetur hostem? Nec cōsisto interim
 ociosus ut ille Metius, sed perenni studio quā licet rē
 Euangelicā proueho. Pugnēt iuuenes, ego iā me ad eū
 diem cōpono, qui me hinc euocabit ad tribunal Chri-
 sti, quā tametsi nulli nō uēturus est, tamē mihi sanē peul
 abesse nō potest. Video quātis odijs, quātisq; cōuicijs
 res agitur. Difficillimū est inter hæc tenere tranquillitē
 illā animi Christiani. Dū paraphrases meditor, sentio
 cōponi

PURGATIO ERASMI AD

componi motus animi mei, meq; meipso fieri melio-
 rem. Et sunt in utraq; parte, qui mihi gratias agant,
 profitentes sese ex his uigilijs meis capere fructū. Pa-
 tetur & hoc Huttenus, esse quod maiori cum fructu
 possim agere, q̄ si scribam aduersus Lutherum, atq;
 huc me hortatur. Cur igitur hoc agentē talibus epi-
 stolis interpellat? Tergiuersatorē me uocat, quod ua-
 rius sim in epistolis. An me uellet eadem ad oēs scri-
 bere, uelut eundem calceū cuius pedi addentem? Præ-
 sertim quū ad personarum uarietatem accedat & re-
 rum & temporum diuersitas? In tali uero dissidio, in
 tam diuersis studijs, qui uitari potest, quin oblique
 scribas quædam? Dicit, præstiterat tacere. Utinam
 isthuc mihi liceat. Sed premor, urgeor, obruor, ut ne-
 cesse sit à me depellere inuidiam. Paulus quoties mu-
 tat orationē suam, nunc blandiens, nūc obiurgās, nūc
 obsecrans, nunc minitans, multa dissimulans? Non in
 hoc est incōstantia, sed in scopo qui illi semper idem
 est, utcunq; mutat uocem aut uultū. Doceat quisquā
 me mutasse institutū, & obijciat inconstantiam. Verū
 ipsa res indicat me perpetuo hoc agere, quod olim
 institui. Proueho bonas literas, ac synceriores, &
 simpliciores illam Theologiam pro uiribus instau-
 ro, idq; quoad uiuam facturus sum, siue amico siue
 inimico Luthero, quē ego pro homine habeo, & pu-
 to falli posse, & fallere. Lutherus cum cæteris transi-
 bit, Christus manet in aternū. Quod si Lutherus spi-
 ritu

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

ritu Christi ducitur, precor, ut Christus bene fortunet
quod agit, sin minus, miscret me publicæ calamitatis.
Magnifice uero de utriusq; animo pronunciat Hutte
nus. Ait me Luthero ex animo charū esse, cū ego in il
lum animo sim iniquissimo. O me hominem ingrātū,
qui non redamem amātem. De animo Lutheri in me,
nihil hic disputabo, nec causabor epistolas quas de me
scripsit suis amicis, non admodum amice. In tali ne
gocio nō est spectandus affectus priuatus, neq; refert
quā conueniat Erasmo cum Luthero, sed quā con
ueniat reip. Christiane cum Euangelica doctrina.
Quod si rationem haberem priuatorum incōmodorū,
nulli magis indignari debebā, quā Luthero, qui me
meosq; libros tanta degrauauit inuidia: quiq; mihi
omnes fermē amicitias, uel dirupit, uel malo ferment
to uitiauit, nec parum attulit incōmodi bonis literis à
me semper defensis, tum uetustis autoribus, quarum
autoritatem restituere conor. Sed quicquid est huma
num, posthabendū est, ubi agitur de gloria Christi, de
que synceritate fidei catholicæ, cui utinam Lutherus,
uel quiuis alius cōsulisset, & librorū meorum, & for
tunarū omnium, & huius deniq; capitis iactura. Cete
rū unde nouit Huttenus, quid animi habeat Lutherus
erga me? Sic cōpotor quispiam illi retulit. Et ille audi
uit ex alio, rursus ille ex alio. Atq; ita p̄ uiginti trans
fusius rumor ad ipsum peruenit. Ex his cōtexit libel
los. Nihil plus nouit, quo animo ego sim in Lutherū.

PURGATIO ERASMI AD

Sed nonnunquam disputo aduersus Lutherum. Hoc mihi nouum non est. Nonnunquam in eodem cōiuiuo Carneadem referens disputo pro Luthero, & contra Lutherū, aliquādo animi gratia, interdum expiscans, quid hic aut ille sentiat, aliquoties & discendi causa. Nec unquam tamen ea disputatio apud me excessit in aliquam amarulentiam. Aequis auribus utrāq; partem audire possum. Mihi placet hæc libertas in conuiuijs & familiaribus colloquijs, qua sæpe utor immodice, aliorum animos ex meo æstimans. Ac ne me uitijs omnibus liberem, hoc mihi uitium est præciquum, sic insitum, ut ægre possim uincere: quū non semel expertus sim quosdam obliros, quā multa ipsi liberrime dixerint, quod à nobis dictum fuerat, meminisse, ac referre, & per occasionem impingere, multis interim, ut fit, affictis ac deprauatis. Atqui decebat ea quæ inter pocula dicuntur, in uino scribere. Quoties in cōiuijs imperiū transtulimus in Iuliū Pontificem, & summū Pontificium in Maximilianū Cesarem? Deinde collegia Monachorū matrimonio copulauius collegijs Monacharū. Mox descripsimus ex illis exercitum aduersus Turcas; deinde colonias ex iisdem in nouas insulas. Breuiter uniuersum orbis statum uertebamus. Sed hæc senatusconsulta non inscribebantur arcibus tabulis, sed uino, sic ut sublatis poculis, nemo meminisset, quid à quo dictū esset. Maioris etiam inciuilitatis est.

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

est, criminationem struere ex his quæ amici freti fide
 nostra, libere nobiscū nugantur per literas. Habeo quē
 ex intimis amicis, mihi facti sunt capitales hostes, ni-
 hil non molientes in exitiū meum, nunquam tamē sus-
 stinuit animus meus, ut uel è secretis colloquijs, dum
 constaret familiaritas, habitis, uel ex epistolis quicquā
 illis obijcerem. Tum enim mihi dignus uiderer, qui ex
 uniuerso hominum contubernio in ferarū consortium
 protruderer. Verum illam ad Laurinum epistolam ap-
 pellat odiosam insectationē. Proferat ex ea uerbū unū
 odiose dictū in Lutherū: nulla hæresis, nulla hæreti-
 ci mentio, tragædiam appello, dissidiū ac tumultū ap-
 pello, quibus uerbis de Euāgelico quoq; negotio loqui
 poteram. Tantū placo quosdam Lutheranos, qui nul-
 lo iudicio ferūtur impotēti quodā impetu, & ad quā
 nis leuē rumorē excitant tragædias. Vide uero quā
 causam affingat impudēti lemmati. Ideo tam iniquo
 est anīo in Lutherū, inquit, quæ cepit illi inuidere tā
 tam gloriā, posteq̃ illius libri prope magis sunt in ma-
 nibus hominū q̃ ipsius. Non inuideo Luthero suam fa-
 mam. Imō malim quouis Care esse obscurior, q̃ habe-
 re famam illius: quā si patitur amore Christi, plusq̃
 mortem patitur: nec equū est, ut quisq̃ bonus illi inui-
 deat: sin aliter est, prorsus insaniat, qui talem famam
 cuiq̃ inuideat. Ego si quæ ā assequi, cuperem mea per-
 petuo et omnibus regionibus legi, potius q̃ tempora-
 rio fauore rapi. Quod si nō merentur ipsa utilitate fat-

PURGATIO ERASMI AD

uorem lectoris, manū nō uorterim, etiā si nemo legat.
 Sed pueri, inquit, à cunis Lutheri nomē uocare assue-
 scunt. Præstiterat ut assuescerent uocare nomē le-
 su. Quāq̄ ubi sint isti pueri, nescio. Fortassis Hutte-
 nus illos uidit in arce Francisci. Ego quotidie experi-
 or quā multi potētes, docti, graues et boni uiri exe-
 crentur Lutheri nomen, quorū talis est eruditio, talis
 uita synceritas, ut uix possim suspicari uel affectu er-
 rare illos uel iudicio. Ac ne de sede quidem Romana
 unquā incōstanter loquutus sum. Tyrānidem, et rapa-
 citatē, ceteraq̄ uitia, de quibus iam olim uetus, ac
 bonis uiris communis querela est, nunquā probaui.
 Nec indulgētiā usquā in totū damno, etiam si caus-
 ponationes illas impudentissimas semper detestatus
 sum. Quid de ceremonijs sentiam, libri mei multis lo-
 cis testantur. Vbi uero execratus sum ius Canonicū,
 & pontificum scita? Quid autē sit pontificem in ordi-
 nem redigere, nō satis intelligo. Primū opinor fatebitur
 Romæ esse ecclesiam. Nam multitudo malorum
 non efficit, quo minus sit ecclesia. Alioqui nullas ha-
 beremus ecclesias. Et arbitror esse orthodoxam. Nam
 si qui mixti sunt impij, tamē in bonis manet ecclesia.
 Huic autem ecclesiæ dabit opinor episcopū. Eum pa-
 tictur esse metropolitanū, posteaquā tot sunt archie-
 piscopi in his regionibus, in quibus nullus unquā
 fuit apostolus, quum Roma habeat & Petrū & Pau-
 lum, duos sine controuersia summos. Iam inter Met-
 ropolitanos

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

ropolitanos, quid absurdi sit, si primus locus detur pontifici Romano? Nam hanc tantam potestatem, quam sibi seculis aliquot usurparunt, nullus audiuit me defendentem. Sed Huttenus non fert pontificem pestilentem. Id optamus omnes, ut pontifex sit uir apostolico loco dignus. Quid si is non contingat? Depellatur. Atqui eadem ratione depellendi essent omnes episcopi, qui non funguntur officio suo. Sed precipua mundi pestis iam multis annis fluxit à Roma. Utinam liceret isthuc inficiari. At iam contigit pontifex, qui summis ut arbitror uiribus hoc agit, ut eam sedem & Curiam nobis purgatam reddat. Id non sperat Huttenus. Et tamen multa sunt que spem aliquam ostendunt. Et charitas, iuxta Paulum sperat omnia. Quod si Huttenus uitis bellum indixit non hominibus, Romam properet, adiuuet hunc pontificem hoc conantem, quod ipse molitur. Sed Huttenus indixit bellum Romano pontifici & omnibus qui illi adherent. Etiam ne bono pontifici bellum indixit? Quid autem faciet his, qui uolentes nolentes adherent pontifici? Quid faciat Cæsari, qui pontifici iunctissimus est? Quod si bellum appellat, depopulari agros, excindere urbes, diripere opes, depellere possessione: Huttenus hactenus tantum maledixit pontifici, nec ullam muscam Romanensem laesit, nisi protinus iugulatos existimat, in quos iacit conuicium. Sed uideat an expediat iritare, quos iritados non queas opprimere. Romanenses optarent semper

PURGATIO ERASMI AD

sibi tales hostes, qualis est Huttenus. Quod si malum
 Romane Curie non poterat aliter sanari quàm bellir-
 co tumultu, cōfusus ac subrutis omnibus, quum hic ni-
 hil possit Huttenus, satius erat sincere τὸ εὖ κείμενον
 κακὸν, quàm tanto orbis malo mouere Camarinam.
 Vellem autem ex Hutteno scire, quos sentiat, quoties
 dicit, nos, & nobis. Nam hoc pronomine frequenter
 utitur. An omnes qui quoquo modo fauent Luthero,
 & male uolunt Romano pontifici? At ego uideo uari-
 um esse genus hominū in hac classe. Sunt enim qui-
 dam homines docti, meoq; iudicio minime mali, qui
 pleraq; probant, & cuperent accisam esse Romani
 pontificis potestatem, cuperent pro mundano princi-
 pe doctorem Euangelicū, pro tyranno patrem: opta-
 rent subuersas mensas ementium ac uendentium in tē-
 plo domini, optarent coercitam intolerabilem impu-
 dentiam indulgētiorū, compositionariorū, dispen-
 sationariorum, bullariorum: optarēt multum decede-
 re ceremonijs, & addi studio ueræ pietatis: cuperent
 Euangelij uigorem quod iam penè obsoleuerat, reui-
 uiscere: cuperent diuinæ scripturæ autoritati cedere
 dogmata & opiniones hominum: cuperent humanas
 cōstitutiones nō præferri præceptis dei: nollent scho-
 lastica decreta quæuis habere uim oraculi, dolentes
 populum Christianū grauari quibusdā humanis cō-
 stitutionibus, ueluti de delectu ciborum, de multitudi-
 ne festorum, de reseruatione casuum, de gradibus co-
 gnationis

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

gnationis astrictis, de cognatione spiritali. Vellent
 etiam quaedam humana placita cedere publicæ utili-
 tati, quod genus est, ex solo consensu coire matrimo-
 nium. Cuperent explicari cōscientias hominum, ni-
 mis multis laqueis impeditas. Cuperent conciones esse
 liberas ac sanctas: cuperent episcopos, qui nunc ma-
 gna ex parte nihil aliud sunt quàm mundani princi-
 pes, esse uere episcopos: monachos, quibus nunc nihil
 est mundanius, esse uere monachos. Hi Lutherō fauēt,
 hoc nomine, quod hanc prouinciam fortiter uideatur
 aggressus. Cum his mihi si foedus non est, certe ma-
 net uetus amicitia, literarum glutino conciliata, etiam
 si non consentimus in omnibus. Horum nullus est,
 qui Hutteni conatus probet, ne ipse quidem Luthes-
 rus. Sunt rursus quidam indocti, nullius iudicij, uitæ
 impuræ, obrectatores, peruicaces, intractabiles, sic
 addicti Lutherō, ut nec sciant, nec seruent quod Lu-
 therus docet. Tantum Euangelium habent in ore, ne-
 gligunt preces & sacra, uescuntur quibuslibet, &
 maledicunt Romano pontifici. Sic Lutherani sunt.
 Horum inconditos tumultus & inconsulta consilia,
 principes ac magistratus tandem cogentur oppri-
 mere. Itaq; fiet horum uitio, ut nec illa corrigantur
 de quibus mundus merito queritur. Atque inter pocu-
 la plerūq; feritur foedus Euangelicum. Adco uero stu-
 pidi sunt ferè, ut non intelligāt sese plurimum officere
 causæ cui fauent, & qui uelit illis prodesse, necesse

PURGATIO ERASMI AD

habeat eos fallere, ueluti quum medicus imponit phre-
netico daturus pharmacum. Cum hoc hominum gene-
re nullum optarim ego commercium. At nec Hutte-
nus uidetur hos probare, quos Vicanos appellat. Sūt
alii, quos suspicor, non fauere negotio Euangelico,
sed inhiare in prædam, ut sub Euangelij prætextu la-
trocinium exercent, hos nec ipse probat Lutherus.
Habent enim longe diuersa dogmata, nimirum hæc.
Qui prætexere potest aliquid nobilitatis, ei ius est ado-
rari uiatorem in publica uia, & spoliare, aut capti-
uum abducere. Ius est, ubi quod erat nummorum, ui-
no, scortis & alca decoctum est, bellum indicere cui-
cunq; uisum est commodum. Hæc dogmata non ha-
bet Lutherus. Fortasse sunt nonnulli, qui rebus omni-
bus profligatis ac perditis, Lutheranos se fingunt, ut
hoc titulo sibi pariant fautores. An hos omnes Hutte-
nus suscepit defendendos? Quoties enim de Lutherani-
s quibusdam loquor, ille cōmouetur. Si querar à Lu-
therano quopiam mihi marsupium detractum in itine-
re, an Huttenus arbitrabitur hoc ad se pertinere? Nā
quod semel queritur se proprie morsu petatum à me,
quoniam nec locum indicat, nec rem, ne mihi quidem
libet diuinare. Certe quum illa scriberem, non erat ani-
mus Huttenum ledere, cui fauebam literarum duntaxat
nomine. Et si quid tale fuisset, quod secus habet,
quid hoc ad hanc insectationem tam criminofam? Si
me decies petisset oblique, dissimularem. Quoties
autē

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

autem reuocat me ad suas partes, quò iubet me uenire? Ad uiros bonos & Euangelicos? Ego libenter aduolarem, si quis commonstret. Si quos nouit, qui pro uino, scortis & alea, semet oblectant sacra lectione, sanctisq; confabulatiunculis, qui neminem fraudant pecunia debita, sed ultro largiuntur nõ debitam egentibus: qui adeo non maledicunt immerentibus, ut conuicium ingestum etiam placido responso molliant: qui nemini uim aut inferunt, aut minantur, sed iniuriam etiam beneficio pensant: qui adeo nulla mouent dissidia, ut memores, Christum beatos appellasse pacificos, ubicunq; possunt concordiam & pacem sarciant: qui non iactant glorias suas, laudem uenantes, uel ex malefactis, uel ex his, quæ non gesserunt ipsi, sed omnem etiam benefactorum gloriam transferunt in Christum. Si quos nouit, inquam, huiusmodi moribus uere Euangelicis præditos, commonstret, & habeat me sodalem. Nam ego Lutheranos uideo, Euangelicos, aut nullos, aut admodum paucos uideo. Ut igitur non semouco ab amicitia mea doctos, qui moderate & cum iudicio fauent Luthero, ita nec altera ex parte, desino eos habere amicos, qui pio studio, & cæcitate iudicio moderate Lutherum insectantur. Etenim ut demus hos errare iudicio, tamen affectus est pius, quum persuasum habeant, per Lutheri doctrinam innumeras animas perire. Et tamen per occasionem utrosq; moneo, si mihi uideantur addictiores suæ parti.

PURGATIO ERASMI AD 7

ti. Neque enim hic institutum est pronunciare de Lutherō, sed Hutteni calumnijs respondere. Quid mea ciuilis amicitia nocet Lutherō? Fortassis alicubi prodest. Reuerendus pater Ioannes episcopus Rossensis scripsit ingens uolumen in Lutherum. Iam olim usus sum illo uiro, & singulari amico, & constantissimo patrono. An iubebit Huttenus ut illi denunciam inimicitiam, quia stilum acuit in Lutherum? Cum cruditis fermè omnibus mihi intercesserat amicitia ante Lutherum cognitum. Ex his quidam post cœperunt fauere Lutherō, non ideo renunciaui eis amicitiam ciuilem. Quidam mutati sunt, nunc parum bene de Lutherō sentientes, nec ideo desino habere pro amicis. Nec ita me libro, ut ad uetricem partem aduolem. Ex Lutherana parte quid est, quod sperare queam? Quod altera pars offert, quæ potest plurimum, constanter recusauī. Sed consulo quieti meæ, meque quo ad licet integrum seruo, quo pluribus queam prodesse per occasionem, interim syncretis uotis opto uigorem Euangelicum, & Christi gloriam per uniuersum orbem efflorescere, de me uiderit ipse. In hac uita nihil expecto felicitatis. Sed æquiore tamen animo sum exiturus, si uidero Christi causam ferre palmam. Iam ad pontificem Romanum redeo, de quo criminatur me nunc aliter sentire, quam olim senserim. Laudas, inquit, hunc pontificem, & ab eo laudaris uicissim. Laudo, sed quem ego multis coniectu-

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

tis coniecturis adductus, spero sincero pectore con-
 sulturum gloriae Christi. Et tamen laudo parcissime.
 An indignatur Huttenus, si talem pontificem, &
 olim amicum & nunc beneuolentem, paucis uerbis
 laudo in scriptis meis, quum ipse toties, tot uerbis,
 tam magnifice praedicetur in scriptis meis, etiam in
 opere serio, uelut in annotationibus noui testamenti?
 Quur hic me non appellat assentatorem? Pontifex
 ultro misit ad me duo breuia, quorum posterius
 erat priore amantius scriptum. Ea uel ob hoc liben-
 ter sum amplexus, quod pleriq; ueteres amici mei
 sibi certum exitium Erasmo paratum promiserant,
 posteaquam hic erat electus pontifex. Ea res illos
 uehementer fefellit. Fingat nullum alium fructum mi-
 hi reediturum ex epistolis pontificis, num putas hoc
 aspernandum? Sed Huttenus hanc appellat uasri-
 cium. His praesidijs Erasmus subsistat oportet. Hut-
 tenus habet arces, uallos, copias, bombardas, fumos,
 ignes, gladios, edicta, bella, quibus se tueatur. Mi-
 hi praesidium omne situm est in fauore bonorum,
 & quorundam potentium, quo tamen non abutor
 nisi ad publicam utilitatem. Nam si mei rationem
 haberem, alia ingrederer uia. Et tamen Huttenus
 fortasse non habet nunc cui timeat, eoque fortis est.
 Ego ne mentiar, timeo libris meis, unde fatetur &
 Huttenus fructum non mediocrem proficisci ad quam
 plurimos. Hunc fructum mea temeritate nolim
 perire.

PURGATIO ERASMI AD

perire. Nec enim in aliud seruo me, nisi ut pro sim. Exprobrat etiam, quod me mihi laudat pontifex, & Card. Sedunensis. Laudat, inquit, te tibi. Quasi mihi uitio uertendum sit à talibus laudari, quanquam ego laudationem interpretor admonitionem. Scilicet potius erat ambiendum, ut laudarer ab Hutteno. An uero istud prodigiosum est, ut laudemus eum ad quem scribimus? An Paulus non laudat Romanos quibus scribit? Erasmus, inquit, Romano pontifici se dedit. Quid? an unquam fuit inter nos bellum, ut deditio facta sit? An non eque deditus eram Leoni, non admodum laudato pontifici? Polliceris, inquit, te non defuturum dignitati sedis Romanæ. Verum hoc illis scribo, apud quos delatus eram cum Luthero conspirasse aduersus sedem Romanam. An ideo polliceor me patronum tyrannidis, rapacitatis, & aliorum malorum, quæ Huttenus obijcit Romanensibus? Imò non uno in loco interpretor sedis illius ac pontificis dignitatem sitam esse in uirtutibus apostolicis. Huic dignitati polliceor me non defuturum. Ad subuertendum Euangelium, ut ait Huttenus, non arbitror quæquam pontificem, duntaxat hunc, imploraturum operam nostram, & si exigeret, non præstarem. Nec cuiusquam principis uel metus, uel gratia tantum apud me ualebit unquam, ut sciens aduerser Euangelicæ ueritati aut gloriæ Christi. Et tamen est alicuius opinor prudentiæ sic alere principum fauorem, ut non dese-

EXPOSTVLA T. HVT TENI.

ras Euangelicam ueritatem. Et utri rectius consulue-
rint Euangelico negotio, rerum exitus comprobabit.
Sed interim obliquo dicto fallo, quod pleriq; sic inter-
pretetur, me uindicaturum curiæ Romanæ ius exer-
cendæ tyrannidis, rapiendi, cauponandi sacra pariter
ac profana. In discrimine licet ambiguo fallere. Da-
uid etiam furorem simulauit. Et tamen ne quis falli
possit interpretor. Scribo me non defuturum sed Ro-
manæ, si illa non desit gloriæ Christi: me illi pro uiri-
li adfuturum, si illa synceris rationibus prouehere ni-
tatur rem Euangelicam. Huiusmodi quum multis lo-
cis inculcem, tamen dissimulat Huttenus. Tantum ue-
natus est loca quædam quæ deprauaret. Quâquam
magis suspicor delatores indicasse loca quædam. Nec
enim adducor ut credam Hutteno in tantis negocijs,
quæ domi belliq; gerit, esse ocium nostra legendi. Sed
intolerabilius est, quod alicubi scripsi, neminem pium
non fauere pontifici Romano. Hic non uidet illud po-
stulasse dictionis Oeconomiam, ut pontifice concilia-
to, odium in quosdam transferrem, qui rem parum
dextre gerebant nomine pontificis. Neque tamen fal-
sum est quod scripsi. Fauet enim pontifici, quisquis
cupit illum maxime florere dotibus apostolicis. Licet
odisse Leonem, & tamen fauere pontifici. Qui fauet
malefactis pontificum, nõ fauet pontificibus. Obijcit
& hoc, quod illius sedis auctoritatem, tot seculis sequen-
tus est orbis Christianus. Quod scripsi uerum est, &

Huttenam

PURGATIO ERASMI AD

utinam perpetuo sequeretur, modo illa ageret negotium Christi. Huttenus clamat, id nunquam futurum. At nos speramus meliora, praesertim hoc pontifice. Vtrum autem sanctius est, sequi auctoritatem pontificis Romani, an sequi auctoritatem Hutteni? Nam ad hanc collationem adhibui dictum hoc. Quemadmodum & illud quod obijcit de auctoritate orbis consensu, tot seculis comprobata. Argumentor enim dandam ueniã, si in rebus cõtrouersis homo parum doctus, sequar auctoritatem Romani pontificis, potius quã huius, aut illius: Quibusdam enim illud satis est, ut credant, quod Lutherus dixit aut de ep̃ca. Hoc si Lutherus postulat, insanit: si non postulat, insaniunt illi. Certe cõstat postea Græciam quoq; in Romani pontificis auctoritatem concessisse. Orbem autem uoco maximam orbis Christiani partem, nisi forte Huttenus sophisticam agens, obijciat Sciopodes nondum dedisse nomẽ pontifici Romano. Quinetiam si principatus pontificis non esset à Christo, tamẽ expediret unum esse, qui cæteris auctoritate præmineret, sed quæ longissime tamen abesset ab omni tyrannide. Quod autem alicubi scripti oportere sacrosanc̃tam esse Romani pontificis auctoritatem, idem non dubitem dicere de singulis episcopis, modo ne præcipiant impia. Iam enim de sinunt esse episcopi. Dicit uix potest quã periculose populus assuescat oppedere ius episcoporum hoc titulo quod mali sint, mox enim nec bonis erit dicto audiens.

EXPOSTULAT. HUTTENI.

Obijcit & illud, quod ne morte quidē alicubi scripserim me diuellendum à sede Romana. Dicendum hoc erat quum delatus essem, quod conspirassem aduersus sedem Romanam. Quid tum postea? An ideo confirmo tyrannidem, aut uitia Romanēsum? Addit me hoc impudenter scribere, qui toties discesserim à sede Romana. Imò hoc impudenter fingit Huttenus. Scripta mea diuersum clamitant. Nec ideo discessi à sede Romana, si quaedam illius sedis improbaui. Imò sunt inter Antilutheranos qui damnant, quod pontifices hactenus habuerunt omnia uenalia, nec ideo defecerunt à sede Romana. Alioquin et Cæsar & hic pontifex recessissent à sede Romana, qui consultant de tollendis illius uitijs. Obijcit & illud quod alicubi scripserim: Quis non faueat eius dignitati, qui uirtutibus Euangelicis Christum nobis representat? Quid hic calumniatur Huttenus? Admoneo qualem oporteat esse pontificem, & quatenus illi fauendum sit. Sed dicis hoc figurate. Quid refert, si res & tempus figuram postulet? Vbi uero scribo me sanare posse has discordias? optarim posse. Quod si possem, non durarent in crastinū. Sed clama, inquit, ne cesses, annuncia populo scelera eorū. Clamaui liberius, quàm mea fortuna ferebat, et eius est clamare in aliena peccata, q̄ ipse immunis sit à peccatis. Ego parcius inspector aliena peccata, q̄a mihi quoq; cōsciū sum multorū admissorū. Clamet Huttenus, homo purus, in quem nihil criminis possit regeri.

PURGATIO ERASMI AD

Non sum Esaias, & hic iubetur in populum clamar
 re. Huttenus me iubet clamare in principes, quū scri
 ptum sit: Principi populi tui nō maledices. Magni re
 fert utrū deus præcipiat Esaiæ, an Huttenus Erasmo,
 clama. Est aut̄ clamor quidam inutilis, qui nihil aliud
 quàm tumultus excitat, & iritat tyrannidem. Alio
 qui ne nunc quidem cesso clamare in scriptis meis, qua
 tenus spes est proficiendi. Clamo etiam dum scribo
 paraphrases. Quid enim est aliud Euāgelij lux, quàm
 redargutio nostrarum tenebrarū? Expendat hoc quis/
 quis integer est, utrum plus utilitatis adferant Hutte
 nici clamores, an mea silentia. Vbi uero defui reip.
 Christianæ, si licuit prodesse? Quanquam principes
 nec à quouis obiurgari sustinent. Nam id episcoporū
 munus est. Atque id conuenit clam fieri potius quàm
 apud populum. Aut cui sumo hos labores, præter eti
 tis ac ualetudinis rationem? Si componere, inquit, stu
 des inter partes concordiam, quur alteram partem
 atrociter impugnas? Imò alio loco dixit Metium, &
 nunc ait me totis uiribus ferri in alteram partem. Vbi
 uero commissa est hæc pugna? Tantum in epistola ad
 Laurinum, aduersus quosdam morosos mihi ius uin
 dico, si res ita postulet, sacræ scripturæ testimonijs ac
 solidis rationibus citra cōuicia cōgrediendi cū Luth
 ero. Et queritur illud Huttenus, qđ cōuicijs & clamori
 bus dūtaxat agatur cū Luthero. Quur igitur sic debac
 chatur in cū q̄ pollicetur se, si cōgredi uelit cū Luth
 ero, à clamor

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

à clamoribus & cõuicijs temperaturum, ac sedata col
latione tantum sacræ scripturæ testimonijs & rationi
bus ueris acturum? Nihil enim aliud promisi, & tamen
hoc ita promisi, ut satis ostenderem me non facturum,
nisi ostensa spe proficiendi. Nam quod in Lutheri scri
ptis offendit me immodica maledicetia, & arrogantie
species, eadem res offendunt etiam illos, qui Luthero
sunt iuratissimi. Nec id dissimulaui Colonia apud ipsũ
Saxonie ducem Federicum, audiente Georgio Spala
tino, quum nondũ exisset apud nos Captiuitas Babylo
nica. Responsum est cum in concionibus ac prælectio
nibus esse mansuetissimum. Gaudisus sum & laudaui,
addens eam mansuetudinem maxime præstandam in
scriptis, quæ toto orbe uolitent, cũ uox ad paucos per
ueniat. Polliciti sunt se daturos operã, ut id fieret. Nec
Huttenus ipse negat in Luthero desiderandam mode
stiam ac lenitatem. Sed quid hoc, inquit, ad causam?
Istuc à nemine minus cõueniebat queri, quàm ab Hut
teno, qui quum ubiq; cõtendat Lutheri causam esse ius
tam, sanctam ac piam, maxime debebat irasci uitio,
quod plurimorum animos alienat. Si Lutherus ab ini
tio candide mansueteq; docuisset, abstinens ab his quæ
prima specie ferri non poterant, nihil fuisset tumultus.
Si mihi terq; quaterq; frater esset Lutherus, si doctri
nam illius totam probarem, non possem non uehement
ter improbare tantam in assuerando peruiaciam, tam
acerbam ubique paratam maledicentiam. Nec adhuc
f   possum

PURGATIO ERASMI AD

possum animo meo persuadere, Christi spiritum, quo nihil mitius, inhabitare pectus illud, unde tanta scatet amarulentia. Atq; utinam hic me fallat mea suspicio. At habet & spiritus euangelicus suum stomachum, audio, sed alium, nec usquam abest mel illud charitatis, quod obiurgationis aloën condiat. Audio Petrum indignantem Simoni: pecunia tua sit tecū in perditionem. An existimas donū dei parari pecunia? Hoc conuicium ab apostolorum omnium mitissimo extorsit rei indignitas. Sed audi nunc condimentum: pœnitentiam itaq; age, & roga deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis. At Lutherus in argumentando parcus & astrictus, in conuicijs & scommatis neque modum nouit, neq; finem: ibi sæpenumero sannis & salibus ludens, ubi res nullam præbet occasionem, uelut in libello quem scripsit aduersus regem Angliæ, quid inuitabat ut diceret: Veniatis domine Henrice, ego docebo uos? certe regis libellus Latine loquebatur, nec inerudite. Et tamen sunt quibus ista mire uidentur festiua. Queritur Huttenus, quod ego præbita qualicunque spe me disputaturum cum Luthero, addiderim animos principibus, ut ueluti redintegrato bello coorirentur aduersus Lutherum: quum ipse potius acerbitate calami prouocet omnium animos in sese, & ad exemplum capræ Scyriæ, de qua est in Græcorum prouerbis, hoc ipsum quod reddidit boni lactis, ferocia subuertit. Arrodit & illud Huttenus, quod alicubi scripsi,
 non esse

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

non esse Euangelicum, technis ac ui quenquam in sua castra pertrahere: quum olim Christiani caelarint eos qui uocabantur in periculum, nec admittebant in suum contuberniũ nisi sponte uolentes & ambientes, cũ me tot artibus conati sint irretire Lutherani quidam ne possem resilire. Hoc uult à me confictum uideri, nisi proferam qui hoc fecerint. Imò ipse respondeat, quid egerint illi, qui primam illam epistolam Luthero scriptam euulgarunt? quid, qui loca quaedam odiosa, è libris meis decerpta, & in linguam Germanicam uersa typis publicarunt, præter alia quaedam inciuius etiam euulgata? Quid egerint, qui epistolam ad Card. Moguntinensem, secreto scriptam, nec Card. reddiderunt, & opera typographorum euulgarunt? Quid aliud agebant isti, nisi ut obsides haberent ex me, ne resilirem? Hæc duntaxat attingo quæ manifesta sunt, possem & alias narrare fabulas, si libeat. Illud deprehendo fermè in omnibus qui sese huic factioni addixerunt, quod quemadmodũ qui in aquam delapsi sunt, quencunque possunt arreptum secum pertrahunt in exitium, etiam si quis periclitantibus conetur succurrere: ita isti per omnem occasionem quoscunque possunt inuoluere student communi periculo, etiam illos per quos poterant eximi periculo. Deniq; exponat nobis Huttenus, quid senserit quum scriberet hæc uerba: Nullos libros scribes meliores, si tamen ullos scribes: & postea neget esse qui ui conetur pertrahere.

PURGATIO ERASMI AD

Interim ait me nihil agere, cum defixis pedibus hæret
 am in factione Lutherana, uel libros meos staturos ab
 ipsis, si ego maxime defecero. Quæso te lector, qui hæc
 scribit, & qui minuitur, nescio quas epistolas arcanas,
 qua fronte flagitat, ut proferam, qui technis ac ui me
 conentur pertrahere in factionem Lutheranam? Sed
 qui hæret defixis pedibus, is qui perpetuo & constan-
 ter auersatus est factionem, qui dehortatus est omnium
 primus à periculoso negotio? Quod in libris meis est,
 inficiari non possum, & hætenus tutatus sum absque
 præsidijs Hutteni. Quod si libri mei docerent eadem
 quæ docet Lutherus, quum habeam tam multos insi-
 gniter infensos, idem honoris retulissent, quod retuler-
 runt libri Lutheri. A nobis stabunt, inquit. A quibus?
 Toties hoc pronomem, nobis, occurrit, quum Huttenum
 nec Lutherus agnoscat, neque quisquam Lutheranus
 paulo cordatior. Similis farinae est & illud, quod mi-
 nitatur fore, ut si quid acciderit parti Lutheranae, ni-
 hilo mitius me tractet pars uictrix, quam nos, inquit.
 Atqui ego non indixi bellum Pontifici Romano, non
 scripsi postillas in Bullam Pontificis, nõ profectus sum
 protectorem Lutheranae factionis, nõ aduersatus sum
 edicto Caesaris. Quid autem sibi uult illud, si quid acci-
 derit? An nõ planè uincit ac regnat pars Luthero ad-
 uersa? An non hætenus incermem me exposui omnia
 bus? Quid factum est Erasmo? Caesar honorauit, idem
 fecit Ferdinandus, Pötifex offert & amicitiam & for-
 tunam.

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

tunam. Tantū insani quidam fremūt in me, deuoti ho-
 stes bonarum literarū, quibus Huttenus hoc libello uo-
 luit gratificari, certe gratificatus est. Quāq̄ qui perse-
 quuntur Huttenum, non ista magnopere obijciunt. Sūt
 alia quædam, in quibus fatetur me non coniunxisse so-
 cia arma. Et ab his amicis plus est illi periculi, quā
 à Pontificæ, cui iam pridem bellū indixit. Quā atro-
 citer autem exagitat, quod alicubi scripsi: non semper
 esse proferendam ueritatem, & magni referre, quo mo-
 do proferatur. Quam tuam sacrilegam uocem, inquit,
 in iugulum recogni oportuit (iam enim stomachosius
 hoc me eloqui res cogit) si officiū debite facerent, qui
 hereticos uel ad recantationem adigunt nunc, uel in
 ignem conijciunt. Christus primum legans apostolos
 ad Euangelicam prædicationem, uetuit ne proderent
 se esse Christum. Si ueritas ipsa iussit eam ueritatem
 ad tempus sileri, citra cuius cognitionem ac professio-
 nem nulli cōtingit salus: quid noui, si ego dixi alicubi
 supprimendam ueritatem? idem nōne siluit apud sce-
 leratum conciliū, quod coierat in domo Annæ & Cai-
 phæ? Si dixero, inquit, uobis, non credetis mihi. Verita-
 tem dicturus erat, quur igitur siluit? quia sciebat nul-
 lum fore profectū. Nōne similiter obticuit apud He-
 rodem? Sit parum hoc illum fecisse, nisi docuit ita fa-
 cicndum. Nolite, inquit, sanctum dare canibus, nolite
 margaritas obijcere porcis. Cum iubet Apostolos emi-
 grare è ciuitate, quæ se præbeat indignam Euangelico

PURGATIO ERASMI AD

sermone: nōne silere iubet quod uerum est? Petrus in primis illis suis concionibus Christum uirum appellauit, deum tacuit. Idem fecit Paulus apud Athenienses. Paulus loquitur sapientiam inter perfectos, utique ueram: inter imbecilles igitur silet, quod uerum est. Paulus Apostolos uocat dispensatores mysteriorum dēi. Qui dispensat, nōne quaedam promit, quaedam recondit, utcunq; poscit profectus auditorum? Cur catechumenis non statim aperiebantur omnia mysteria philosophiæ Christianæ? Quia nōdum erant capaces? Et tamen hic non loquebar de articulis fidei, sed de paradoxis Lutheri, deq; conuicijs in Pontificem. Finge mihi constare, festum Paschæ non suo die celebrari, utrum expedit eam ueritatem magno orbis tumultu defendere, an silere? Si mihi apud tyrannū præpotentem esset agenda causa innocentis, num omnia uera proloquar, & causam innocentis prodā, an multa reticebo? Huttenus uir fortis ac ueritatis tenacissimus sic ageret opinor: Sceleratissime tyranne, cum tot ciues te meliores occideris, nondū saturata est tua crudelitas, nisi hunc innocentem tollas ē medio? Neque multo dexterius quidam agunt causam Lutheranam, qui seditiosis libellis debacchantur in Romanum Pontificem. Aut si cui uiro bono ab impio Pōtifice conaretur impetrare sacerdotium, scriberet hūc in modum: Impie antichriste, extinator Euangelij, publicæ libertatis oppressor, adulator principum, tot sacerdotia turpibus turpiter

EXPOSTVLAT. HVTTENI:

piter donas, ac turpius uendis, da huic bono uiro hoc
 sacerdotium, ne male colloces omnia. Rides lector.
 Attamen isti nihilo prudentius agunt negocium Euan-
 gelicum. Nec tamen dixi omnem ueritatem silen-
 dam, nec perpetuo, sed alicubi. An nusquam tace-
 dum est, quod Romanus Pontifex est antichristus?
 Nam finge illum esse. An non diu siluit Hilarius an-
 te te quam scriberet aduersus Arianos? Ipse fatetur &
 excusat. Cyprianus porrecturus ceruicem pro Chri-
 sto, quum praefectus illi obijceret, quod conspirasset
 aduersus Caesaris maiestatem, quomodo respodit? Me-
 rito aduersus illum conspiramus, cultor est demonio-
 rum, hostis dei, haeres aeterni ignis? Nequaquam, sed
 negauit se esse hostem Caesaris, imò quotidie orare se pro
 illius incolumitate, ob publicam tranquillitatem. Sic
 enim decebat ab episcopo Christiano proferri uerita-
 tem. Quomodo autem Hilarius scribit Constantio su-
 am agens causam? nonne multa tacet, multa dissimu-
 lat, multa blandius dicit, quam pro illius merito? Imò quo-
 modo Paulus agit causam suam apud Felicem, Festum,
 & Agrippam? An nihil illic tacet ueri? An non sum-
 ma comitate, quod uerum est proloquitur? Quid igi-
 tur est in hoc meo dicto sacrilegum, per iugulum
 recogendum, & incendio dignum? Non pudet hunc
 in talibus nugis tales excitare tragedias? Tam illa,
 non dubito, quin omnibus uideantur esse ridicu-
 la, quae somniat de mea ad Romanos profectio, de

PURGATIO ERASMI AD

occurſu Cardinalium, de gratulationibus, de donarijs. Hæc minus ridicule fingeret, ſi me iam ad Romanum iter accinxiſſem. Atq; hic ſubito ex accuſatore factus conſultor, admonet ne credam fucatis amicis. O amiciû animum ac pro ſalute mea mire ſoliatum. Nil opus eſt talibus monitoribus. Melius ſcio quid agatur Romæ, q̃ Huttenus. Feſtiuum eſt illud, quod cum nihil omnium probarit, quæ dixit, in fine mouet affectus, reuocat me, deplorat uicem meam, ſubinde miſereſcens mei, ruruſus dubitans an dignus ſim ipſius miſericordia, credens interim ſe dare uerba mûdo ignotum. Quid autem ſtultius, quàm me inde reuocare, ubi nunquam fuerim, eſt eò uocare ubi ſum? Reuocat à partibus peſſimorum, qui ſtabiliunt tyrannidem Romanenſium, qui ſubuertunt Euangelicam ueritatem, qui obſcurant gloriam Chriſti. Atqui aduerſus iſtos ſemper bellum geſſi. Inuitat autem ad partem ipſius, quum mihi nondum conſtet ubi ſit Huttenus. Verum hic interim cogor deſiderare iudicium Hutteni, quum tota hac oratione faciat me hominem uariſſimum, leuiſſimum, inconstantiſſimum, eſt qui fruſto panis reuocari poſſim in diuerſam partem, imbecillem, meticuloſum, exâguem, quid opus eſt talem in fortium uirorum partes inuitare, amicum ἐφίμωρον, eſt ſi perſeueret, nihil aliud quàm ficulnû, ut Græci dicunt, auxilium? Sed de Luthero ac Pontifice iam ſatis, opinor, dictum eſt. Nunc quoniam locus admonet, pauca de moribus meis reſpōdebo, quos pro-

mittit ſe

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

mittit se perpetuo detecturum. At uereor ne hoc libello magis detexerit suos mores, quàm meos, ac fortassis ipse consultius fecerit, si studeat suis moribus contemneris, quàm relegendis alienis. Quid autem improbius quàm Huttenum sumere censuram. morum meorum, qui nunquam mecum egerit consuetudinem, nisi quod semel atq; iterum congressus sit, & semel, aut ad summum bis mihi fuerit cõuiuas? Pronuncient de moribus meis, qui familiariter ac diu mihi conuixerunt. Probat institutionem meam, mores improbat, & ab horum imitatione dehortatur Germanos. Age diuidatur hæc utilitas inter nos. sumat Germana iuuentus à nobis institutionem, morum exemplar petat ab Hutteno. Sitq; hoc iam unum specimen Germanicæ synceritatis, cum non possis inimico nocere, talibus libellis subito iugulare amicum, & quod superat omnem barbaricam, ex ipsa amicitia telum quo confodias amicum, uelut è boue, quod aiunt, lorũ sumere. Nisi enim Huttenum cõplexus fuiffem sincera beneuolentia, non haberet quome læderet. Quanquam magis indignor illi, qui Huttenum huc instigauit, cui nec ipsi fuisset facultas nocendi, nisi fuisset in familiaritatem admissus. Nec is fraudabitur sua laude, cū sese prodiderit. Hactenus enim, iuxta comici dictum, quod scio nescio. Et postea relegat me in meam Gallogermaniam, quum ipse in Germania nullum habeat locum satis tutum, malitq; hospes esse Helueticorũ clancularius, q̃ Germanus apud

PURGATIO ERASMI AD

Germanos in luce agere. Ne quid interim taxem, quod
 Bruxellenses, qui sine controuersia Galli sunt, appel-
 lat Gallogermanos, ac me relegat è Germania, quasi
 Basileæ uiuens, agam in Germania. Proinde si Hut-
 tenus regnum obtinet in tota Germania, ut ius habeat
 relegandi quem uelit, mihi debet æquior esse, qui na-
 tus sim inter ostia Rheni, sed propior Gallie, quam
 Germaniæ. Nec unquã attigi Germaniam, nisi semel
 atq; iterum, obiter aliquod inuisens oppidũ Rheno ui-
 cinum, uelut olim Francfordiam, nuper Friburgum.
 Nec admodum in uotis est altius ingredi. Nõdum gra-
 uauit Germaniam, à qua nihil unquã ambij, nisi grauat,
 qui suis sudoribus adiuuat publica studia. Nec hic ago
 pro tempore ut quenquam spoliem, sed ut meo sum-
 ptu prosim bonis literis & Euangelico negotio. Ut
 Germanorum amicitiam libens amplexus sum, ita gra-
 tia superis, nullius egeo benignitate. Ego nunquam iat-
 stauit mores meos, & quotidie cum illis rixor, etiam
 senex: gaudeo tamen esse puros ab his uitijs, quæ mihi
 largiter tribuit Huttenus, id quod omnium testimonio
 probare possum, quibus cū familiariter uixi. Primum
 facit me adeo meticulosum, adeoq; infirmi animi, ut
 meam ipsius umbram penè metuam. At Huttenus me-
 minisse debet, plurimum interesse inter fortitudinem
 ac temeritatem. Tentare quod nõ possis efficere, pro-
 uocare quos nequeas coercere, dementia est, non for-
 titudo. Est quædam gladiatoria fortitudo, quæ in ner-
 uum crum-

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

uum erumpit. Prudenter scripsit Lyricus noster:
*Vis consilij expers, mole ruit sua. Vim temperat
 tam dij quoque prouehunt in maius. Et tamen si quis
 perpendat libertatem, quæ est in libris meis, citius ali-
 cubi me damnabit temeritatis, quàm timiditatis. Vide uero,
 quàm studio est iniquus. Huttenus ipse talis, qualis nunc
 etiam est, uult haberi formidabilis, & me meticulosum
 uocat, quod Cæsarem ac Pötificem metuam citra ueri-
 tatis Euangelicæ prodicionem. Ipse cùm esset Bräxellæ,
 non ausus est illic manere, quod alacer, ut ipse tum nar-
 rabat, occurrisset Hochstratus, qui tunc nec Prior erat,
 nec Inquisitor, nec ullis Bullis aut diplomatis instru-
 ctus. Ille sic metuebat exarmatū leonem, ut se subdu-
 ceret: & ego meticulosus sum, si non stultis conuicijs
 ubiq; prouoco tot hostes, qui mihi & ante Lutherum
 male uolebant, nunc tot edictis, tot Bullis, atq; etiam sa-
 tellitio armatos? Prudentis est aliquando metuere ne
 metuas, quod si fecisset Huttenus, nunc non metueret
 omnia, sed esset charus plerisque, metuendus multis.
 Neq; cuiquam feliciter cessit hostem suū contempsis-
 se. Quid liberior libello de principe? Eum ego Carolo
 Cæsari in manum dedi. Huttenus sibi fortis uidetur, si
 ex angulo quopiam dictum aliquod iadat in hunc aut
 illum, & telo, quod aiunt, immisso fugiat. Non uideo
 cur huius animi me magnopere poeniteat, qui hætenus
 tot morbis, tot laboribus, tot casibus, tot tragœdijs suf-
 fecerit, qui & inimcorū maledicētiā, atq; etiam ma-
 lesicentiam*

PURGATIO ERASMI AD

lescentiam contemnere, qui opes ac dignitates à monarchis oblatas recusare sustinuerit, qui in tantis rerum moribus ac periculis nunquam remisit studium benemerendi de publicis studijs. Atque interim iactat se mihi uoluisse addere animum. Præstaret, si sibi detraheret aliquid animi, & adderet iudicij. At Huttenus autumat mortem etiam appetendam pro ueritate Evangelica. Nec ego istuc recusem, si quis casus eò uocet. At pro Luthero proq; Lutheri paradoxis nõdum est animus mortem appetere. Non agitur de articulis fidei, sed an principatus Romani Pontificis sit à Christo: an Cardinalium ordo sit necessarium membrum ecclesiæ: an confessio sit ab autore Christo: an Episcopi possint suis constitutionibus obligare ad peccatum capitale: an ad salutem conducatur liberum arbitrium: an sola fides conferat salutem: an dici possit aliquod bonum opus hominis. An missa possit aliqua ratione dici sacrificium. Pro his quæ solent esse theματα conflictationũ scholasticarum, nec ausim cuiquam uitam eripere si iudex sim, nec uelim in capitis discrimen uenire. Optarim esse Christi martyr, si uires ipse suppeditet, Lutheri martyr esse nolim. Quod autem me subduxi à Brabantia, quod à Roma abstineo, non metus est, sed consilium. Sciebam me illic esse non posse, nisi descenderem in harenam aduersus Lutherum. At non habebas, inquit, tu apud te cõsiliũ quid esset factò opus, si Cæsar te iussisset in Lutherum scribere? Age det

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

Age det mihi consilium Huttenus. Fingat ita Casarem loqui, quod sine dubio factum fuisset; Erasme, persuasum est nobis te esse uirum, qui & eruditione, & stilo plurimum ualeas, atq; etiam gratia polleas apud eruditos Germanos: adiuua igitur nostros conatus in opprimenda pestilentissima hæresi Lutherana, laturus à nobis amplissima tui officij præmia. Quid hic respondissem? Non uacat, non suppetunt uires ad id præstandū, quod exigit tua maiestas. Ille urgeret: Quid possis, abunde cognitum habemus ex doctis uiris, rogamus ac uolumus, ut hac in re morem geras animo nostro, simul & à nobis inibis gratiam, & te falsa suspitione liberabis, quæ te nō semel iam detulit fauorem esse Lutheranae impietatis. Hic mihi suggerat Huttenus, quid esset respondendum. Si pollicitus fuisset me facturum, omnibus posthabitis, fuisset tragœdiæ seruiendū. Coactus fuisset me præbere scribā monachis quibusdam ac Theologis, quos nimium noui. Nec licuisset scribere paraphrases, aliâque quæ spero non huic tantum seculo profutura. Sin pernegassem, coniecissem me ipsum in aculeos crabronum, & in manifestam perniciem. Quò me proripuissem? Ad arcem Hutteni? Ad Vittembergam? Sed ubi fortunula quæ mihi perisset? Hæc ætas, hæc ualetudo non patitur me uagari, & egere, non patitur latitare ac fugitare. Nunc ita mea temperaui, ut nec inexplicabili Labyrintho me inuoluerim, nec deseruerim rem Euangelicam.

Mihi nondum

PURGATIO ERASMI AD

Mihi nondum plene constat, an ueritas Euangelica sit penes Lutherū. Quod si id constat Hutteno, ueri tenacissimo, & paratus est pro illius defensione mortem oppetere, quur fugitat ac latitat? Eat Romam, aut eat in Gallogermaniam. Ibi continget sperata palma. Hactenus de huius animi imbecillitate, quem ego cum decē Hutteni animis plus quàm Achilleis nolim permutare. De constantia mea puto iam satis dictū. Non est constantie semper eadem loqui, sed semper eodem pertendere. At non decet Germanū uafricies. Respondat igitur mihi Huttenus, cum hinc abiret, an recta publicaꝫ uia peruenerit Miltusium, & an clara luce Miltusio discesserit. Vbique me uanissimum facit, & impudentissime mendacem, sibi ueritatem illam adamantinam arrogās. At ego paucissimis in hac laude concessero. Mendaces oderam iam tum puellus sensu quodam naturæ, quum nondum scirem quid esset mendacium. Et nunc homines huiusmodi sic auersor, ut etiam ipso corpore commouear ad illorum aspectum. Huius rei testes erunt, qui cominus familiari domesticaꝫ consuetudine meum pernouerunt ingenium. Imò quibus propius notus sum, illud mihi uitium ceu peculiare tribuunt, lingue libertatem immodicam, quæ uerum tacere nesciat. Atque hæc est præcipua causa, quur me ab aulis principum subduxerim, in quibus uelis nolis, multa indigna atque iniqua missanda sunt. Obijcit inciuilitatem, atque etiam perfidiam

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

diam erga amicos. Inciuilitatem quid appellet nescio. Deducere, reducere, uocare, & itare ad conuiuium, ac similibus uulgaribus officijs uti erga quosuis, nec est huius uoletudinis, nec hominis tot laboribus districti. Quamquam interim ego ille inciuilis plus quam dimidium temporis impendo epistolis, quibus respondeo, quibus saluto, aut commendo amicos. Alicui fortasse pernegavi conuiuium, meae saluti consulens. At frequenter obsequutus sum magno uoletudinis meae dispendio. Neque raro ineptij dum amicorum affectui morem gero, cuius obsequij me frequenter poenituit. Prodeat autem aliquis amicus, cui negarim fidele consilium, cui negarim officium, si quando res serio postulabat. Sed obtestata fide, quidam questi sunt de mea perfidia. Perfidiam mihi nec inimicus unquam obicit. Nec dubitem omnes amicos prouocare, ut proferant ubi non praestiterim quod recepi, ubi mendacio doloue fefellerim, cuius arcanum effutierim. Possum illud mihi meo iure sumere, perpaucos esse, qui sint amicitiae tenaciores, quam ego. Atque utinam fuisset tam in suscipiendis amicitijs uel felix uel circumspectus, quam sum constans in retinendis. Nunquam similitatem exercui cum eo, quem uere ex animo semel amarim, contentus remisisse familiaritatem. Atrox flagitium sit oportet, quod apud me dirimat amicitiam. Exempli causa referam unum atque alterum casum. Ante annos aliquot scripsit epistolam ad Card. Moguntinum contra clamores Theologorum

Louanien-

PURGATIO ERASMI AD

Louanienſium in Lutherum. Eam niſi tunica obuo-
 lutam cum inſcriptione ad quendam, qui nulli notior
 eſt quàm Hutteno, mandans illi, ut ſi uideretur red-
 deret, ſin minus, uel ſlammis uel undis aboleret. Exiſti-
 mabam enim illum, qui uiucret in familia Card. & illi
 ut tum putabam, eſſet à conſilijs, melius noſſe ſenſum
 principis. Quid factum eſt? Aedita eſt epiſtola uulgar-
 taq; typis, nec reddita illi ad quem erat ſcripta. Ex
 hac re quum & Cardinali grauis inuidia conſlaretur
 apud Romanenſes, & mihi apud noſtros (iam enim
 triumphum adornabant, gloriantes me teneri medium)
 Moguntinus commotus exigit epiſtolam ad ſe ſcri-
 ptam, quæ iam totos tres meſes per omnium manus
 uolitabat. Tandem acriter ſagitantī reddita eſt ea,
 quam niſeram, ſemilacera ac typographorum atra-
 mento cõtaminata. Ea res, ut debuit, ægre habuit prin-
 cipem, mihiq; indignabatur ſuſpicans id mea culpa fa-
 ctum. Nihil hic affingo. Ipſe Cardinalis poſt ſuis lite-
 ris mecũ expoſtulauit hac de re. Quas tragœdias ex-
 citaffet Huttenus, ſi quid eius generis commiſſem in
 ipſum? Primũ prodita eſt fides in mandatis amici. No-
 cuit cauſe uulgata epiſtola, quæ ſecreto lecta prodeſ-
 ſe poterat. Et amicū & patronum benemeritũ gra-
 uauit inuidia. Poſtremo mihi principem tantũ ex ami-
 co reddidit inimicũ. Et tamen hac de re uix tribus uer-
 bis expoſtulauī corám. Atq; is riſu uerecũdo confitēs
 factum, reſpondit ſecretariorũ incuria cõmiſſum eſſe.

Nec poſt

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

Nec post ullum addidi uerbum, homo inciuilis, hoc ipsum etiam dissimulans, quod de ipso suspicarer. Accidit ab eodem post, quiddam multo inciuius, ac mihi periculosius, de quo tamen nunquam expostulaui, nec minus amicus esse ceppi, sed cautior esse decreui. Quam uero non amice fecit, qui decrepta ex libris meis odiosa loca, uertit in linguam Germanicam & euulgauit? At ego illa uulgo non scripseram, neq; uolebam nuda legi. Cum hoc quoq; paucis uerbis per epistolam expostulaui in hanc sententiam. Audio hoc abs te factum, fortassis ista facis amico animo, sed ego gaudeo meis inimicis non esse tantum ingenij ad ledendum. Hac expostulatione contentus, passus sum manere pristinam amicitiam. Quot huius generis fabulas commemorare possem? Nec ulli tamen adhuc renunciaui amicitiam, ego ille inciuilis & inhumanus. Quod si quisquam huiusmodi factum ullum mihi uere possit impingere, fatebor omnia esse uera quae calumniatur Huttenus. Proferat igitur illos amicos, qui obtestata fide mihi perfidiam obijciunt, & facile illis os obturabo. Quod si mihi permetterem quiduis de Hutteno suspicari, quemadmodum sibi permittit quiduis uitij de me confirmare, suspicarer illius esse commentum, quoties ait: Quidam dicunt, audiui in Gallia. Quin addit, somniaui? Tribuit mihi gloriae fama eq; sitim inexplebilem. Ad si uerum esset, iam olim me addixissem Romanae curiae. Offerebatur ingens
g gloria

PURGATIO ERASMI AD

gloriæ seges. Admiscuissem me aulæ Cæsareæ, quò nō
 semel uocatus sum. Accepissem fortunas ac dignitates,
 quæ offerebantur. Delegissem argumenta magnifica ac
 plausibilia. Nunc recusatis pertinaciter his, quæ gloriosos
 faciunt, inglorium oculum mordicus teneo, & in his uersor
 argumentis, quæ minimum habent ostentationis. Nam
 Huttenus opinor meum animum ex suo metiens, non
 credet deieranti, me perlibenter hoc quicquid habeo
 famæ depositurum, si liceret. Quod si scissem olim
 quantum onus sit fama, sequutus fuisset illud
 Epicuri λόθε βιώσας. Sed iacto principum ad me
 literas, & aliorum de meis lucubrationibus prædicationes.
 Ex eo pronunciat me esse uanissimum, hoc est, inanissimum,
 nam id suspicor illum sentire. Imò uix profero decimam
 partem epistolarum, quas ad me scribunt principes ac
 docti, sed interdum eas commemoro, quo me tuear aduersus
 impudentiam obtrektorum, nec enim alijs præsijs
 aduersus illos pugnare possum, nec alijs munimentis
 hætenus aduersus illorum improbitatem substiti, nisi,
 ut dixi, innocentia, & bonorum ac principum fauore.
 Nunquam enim iactaui, quod illustrissimus princeps
 Ferdinandus, humanissimis literis me iam iterum
 honorauit, quod honorario amplissimo donauit,
 nec ambientem, nec expectantem. Quod rex Gallie
 toties ad honestissimas condiciones inuitat,
 literis etiam propria manu descriptis,

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

Scriptis, id quod negant cum ter à corona suscepta fecisse, quod idem nuperrime fecit rex Angliæ. Itaq; intra paucos menses à quatuor orbis monarchis ac/cepi literas, Cesare, rege Gallorum, rege Angliæ, & Ferdinando. Hæc si haberet Huttenuus, quas glorias nobis efflaret? Scribit & ipse Cesaribus, Cardinalibus, ac nuncijs apostolicis, sed quis unquam illi rescripsit? Eadem opera scribere posset superis & inferis. Quanquam principum erga me fauorem ac munificentiam prædicare, non iactantia est, sed gratitudinis. Porro quod ad eruditorum prædicationes attinget, habeo scrinia plena laudatricibus illorum epistolis, & quotidie mittuntur undique, quas aliquoties nec lego. Adeo nullo literarum genere minus delector. Vbi uero agnosco ac deuoro laudes mihi attributas? An non perpetuo reclamo magnificis illis laudibus, quas quidam in me profundunt, & capite, manibus, pedibus, totoq; corpore renuo? Adeo uero me facit inuidum, ut nec maiores gloria florentes, nec minorum succrescentem gloriam ferre possim. Ego uero suffragijs omnium, qui diutina consuetudine mores meos cognitos ac perspectos habent, quorū Huttenuus ex paucis colloquijs se censorem fecit, euincam, me non minus abesse ab inuidia, quàm à mendacio. Quæso quis unquam in suis libris, plures laudauit, tum maiores, tum minores, uel plenius, uel candidius? Quorum aliquam multi sunt, quorū mundus

PURGATIO ERASMI AD

nomina non nosset, nisi meis scriptis prodita. Sed Huttenus obiicit, quod illic laudem multos indignos. Itaque, qui in hanc partem peccat, inuidus est? Quis eque sudauit in restituendis uetustis autoribus? An hoc est inuidere maioribus? Quis plus tribuit Laurentio, Hermolao, Politiano, quos etas proxima proceres in literis habuit? Rodolpho agricolae, & Alexandro Hegio, quibus ego sane minimum debebam, nonne plenam laudem tribuo in opere, quod omnes existimant uicturum? Reuchlino quantum ubique detuli? Zasium nonne semper ueneratus sum, ut de Thoma Linacro taceam, & Grocino. Quem autem equalium non libenter amplexus sum? An maligne praedico Budaei uirtutes? Iacobum Fabrum, utcumque incidit ea procella, quis candidius laudauit quam ego? Iam quanta amicorum in libris meis nomenclatura? An Hutteno succrescenti inuidi? Reclamant tot illae meae laudationes, quarum ipse nobis hoc libello palinodiam ingessit. Quis illum praedicauit, aut crebrius, aut candidius, aut amantius? Quid autem ab illo sperabam praemij? Nimirum hoc solent facere inuidi. Multos laudo in spem indolis, multos extimulandi causa. Cui memet unquam anteposui, qui cum unquam tribus uerbis de principatu doctrinae contendi? cui non libenter cessi laudem, quam mihi Huttenus praeter omnes tribuit? Quae unquam attigi nisi atrociter impetitus? Et hos haecenus sic tractaui, ut per me facti sint illustriores. Mei laudatores

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

bōres nonnihil attulere momenti ad prouehendum a
 pud nostrates Græcas literas. Nōne palām & fate
 or & gaudeo sexcentos exortos esse qui me lōge sur
 perent? O nouam inuidiam. Quod si quis alius mi
 hi uolisset inuidiæ crimen impingere, certe non cō
 ueniebat id ab Hutteno fieri οὐτως ἀφ'δόπως, à me
 penè solo prædicato. Solus enim plus laudum contu
 li in Huttenum, quàm omnes illius amici, & ille ami
 cus in amicum plus criminum congeffit, quàm hacte
 nus omnes mei inimici, aut quàm ille unquā in quen
 quam hostem suum, & tamen in literis ad me suis ap
 pellat hanc expostulationem pro rei atrocitate, mitis
 simam. Hominem suauem. Cui non porrexi manum
 enitenti ad aliquam egregiam laudem? Quo minus
 multos iuuerim, fortuna fuit in culpa non animus.
 Certe quoscunq; laudando, commendando, ac simili
 bus officijs prouehere potui, prouexi. Faus nonnullis
 mihi iniquioribus, tantum ob hoc quod studijs pro
 desent. Hic si proferam epistolas eorū, qui mihi pro
 meo candore gratias agunt, Huttenus clamabit me
 mortalium omnium uanissimum. Verum illi reclama
 bunt, Huttenum calumniatorum omnium impuden
 tissimum. Quum agerem in Brabantia, ex mea tenui
 tate plus largitus sum studiosis uno anno, quàm qui
 dam qui se iactant, capiunt ex agris paternis. Sic in
 uideo minoribus. Neminē prodo, nec exprobro cui,
 quam officiolum meū: uideor enim mihi beneficium

PURGATIO ERASMI AD

dando accepisse, si digno dedit, sed ipsi testes erunt quod
 hæc impudenter obijciuntur ab Hutteno. Nemo, inquit,
 se tibi in eloquentia comparat. Ego uero æquissimo
 feram animo, si uel sexcenti se mihi præponant,
 ut sunt certe complures, qui id suo iure possint. Simi-
 li fronte facit me uersipellem quempiam, omnia simu-
 landi ac dissimulandi mirum artificem. Quàm uero
 hic totum Erasmum ignorat Huttenus, cui nihil est dif-
 ficilius, quàm simulare, ac dissimulare: quin potius
 ingenium est usque ad stulticiæ uitium simplex & aper-
 tum, lingua periculose libera, & adeo non soleo fallere
 quenquam simulata blanditiæ, ut si quid offendat,
 oratio seuerior sit, quàm animus. Non falles, inquit,
 post hæc me uultu tuo. Quæso qua nam in re Hutte-
 nus falsus est meo uultu? Ille mihi suo uultu impo-
 suit. Nam apud me præferebat miram modestiam,
 cõtinebat linguæ petulantiam. Aut igitur noua quæ-
 dam accidit illi metamorphosis, aut illa erant egre-
 gie suata. Dispeream si credidissem in uniuersa Ger-
 mania tantum esse uanitatis, impudentiæ, inciuilita-
 tis, uirulentæ, quantum hic unus habet libellus. Nec
 tamen ea de causa sum futurus ulli Germano iniquis-
 or, aut minoris facturus sinceros amicos, ob unum
 inimicum amicum. Nec pudet illum me, in cuius scri-
 ptis tanta libertas est, idẽtidem appellare Gnathonẽ.
 Proinde periculum est, ne qui legerit in libris meis tot
 laudes Hutteno tributas, cauilletur Gnathonem assen-
 tari

tari Thraſoni. Cogor & hic iudicium in Hutteno re
 quirere. Quum enim uideri uelit Germanicæ gloriæ
 uindex, quumq; libri mei pleni ſint Germanorū lau
 dibus, nonne dū me facit aſſentatorem, uanū, uafum,
 leuem, pondus detrahit omnibus illis laudibus? Et ta
 men hic adeo nihil per aſſentationē eſt dictū, ut etiā
 eas laudes, quas Hutteno tribui, tribuerim ex animo.
 Placebat indoles: placebat uena dictionis. Eximium
 quiddam mihi pollicebar ex acceſſione ſtudij, uſus,
 & ætatis. An ideo ſum aſſentator, ſi ille feſellit, non
 me modo, uerum etiam omnes quibus illum prædica
 ui? Sed blandior ſum dum ſcribo principibus. Ve
 rum interim πᾶσι ἡγεμόνων, ubi res poſtulat.
 Nimirum ſic expedit tractari leones, & diuinæ lites
 ræ docent principibus deberi reuerentiam. Vbi uero
 ſic blandior ut prodam ueritatem? Vtri uero magis
 profuerunt, ego blandior, an quidam ad rabiem uſq;
 maledici? Iam reginæ & reges, qui nihil ante hac le
 gebant præter fabuloſas hiſtorias, habent Euange
 lium in manibus, euoluunt ſacras literas, gaudēt ali
 quid diſcere de myſterijs philoſophiæ Chriſtiænæ.
 Narret nobis Huttenus quorſum profuerit ipſius ma
 ledicentiæ. Sancte blanditur, qui in hoc blanditur ut
 proſit alteri, nō ſibi. Si quid ambirē à principibus,
 poſſet eſſe ſuſpecta mea blandities. Nūc nihil ambio,
 aut ſi quid ambio, non ambio mihi, ſed publicis ſtu
 dijs. Quam non ſemper aſſentatur, quiſquis laudat

PURGATIO ERASMI AD

principes. Nā bonis debetur laus. Laudare mediocres aut bonæ spei, est adhortari ad profectū uirtutis. Laudare malos, est eos citra offensam admonuisse sui officij, quemadmodum satis olim explicuimus in epistola ad Ioannem Paludanum. Talis Gnato semper fuit Erasmus. Possent & ego Pontifices uocare antichristos, episcopos idola, principes tyrannos, quemadmodum alij faciunt, sed non arbitror esse boni uiri, bonos pro debito honore conuicijs incescere. Et demeritæ sit, malos exacerbare maledictis, quos iritados, nequeas compescere. Lucubrationes meas uetere doctorum exemplo dicaui partim amicis priuatis, partim principibus: ab amicis ne gratias quidem agi mihi passus sum unquam, tantum abest, ut quicquam extorserim. A principibus nihil unquam emendicaui, neque quisquam credat, quā pauci dederint aliquid hoc nomine. Recenserem de singulis, nisi uererer ne quem offendam, & fortassis id fiet aliās. Et tamen si quis honesta industria uerretur principum liberalitatem, posteaquā humana uita multis eget, alio quanto faceret excusatius, quā qui ab amicis sumunt mutuum quod nunquam reddant, qui mercantur pro quo nunq̄ numerent, qui minis extorquent ab his qui nihil commiserunt. Iam uero qua fronte inciuilitatis & inhumanitatis crimen impingit, quū ipse in hoc libello declaret sibi ne micam quidem esse mētis humanæ? Senectuti deserunt & Scythæ, officiorū memi-

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

meminerunt etiam feræ. Amicitie rationem habent latrones ac pyræ. Huttenus agnoscit amicitiam eximiam. Agnoscit insignia merita in rem publicam, atq; etiam in ipsum quædam. Et tamen nulla laceffit in iniuria, perruptis omnibus gratiarum uinculis, iuuenis senem, tot conuicijs, tot rixis, tot iurgijs conspuit, colaphis & alapis cædit, contundit os, raptat ac uersat, perinde quasi mancipium de lapide emptum tractet, non Erasmus. Et sibi persuadet aliquem fore, tam immanem ac ferum in toto orbe, ubicunq; sedes est hominum, qui tantam immanitatem non execretur. Et hos opinor existimat esse mores Lacedæmoniorum ac Massiliensium, quos ab Hutteno discat iuuenis Germanica. Ego tum sic eram affectus in Huttenum, ut mihi persuaderem, si quis exortus fuisset, qui impeteret Erasmus, illum suo corpore, si quis alius, depulsurum iniuriam. Interim amice de illo cum amicis loquebar, deferebam officium, deplorabam fortunam aduersam, sollicitus etiam ut illi res essent tutæ in posterum. Atq; hic humanitatis antistes, uelut ex insidijs tali libello adoritur amicum, quem semper reuerentissime coluit, cuius canicici deferre debuit, cuius in publica studia, atq; etiam in se merita agnoscit. Indixit bellum Romanensibus, sed reuera bellum gerit cum musis & gratijs. In hostes gladium habet incruentum, in amicos stilum habet cruentum. Iam nescio quo nomine donari debeat, quod criminatur me

PURGATIO ERASMI AD

instigatorem omnium tumultuum, mox exardescere
 incendio dissimulare factum, & aduersæ parti blan-
 diri. Opinor futurum, ut Huttenus omnium suorū fa-
 cinorum, quæ Mauortijs auspitijs terra mariq; gerit,
 me faciat instigatore. Atqui in epistola, quam nuper
 ad me scripsit, sic loquitur. Nemo instigat Huttenū,
 nec ille sustinet à quoquam instigari. Quo igitur
 ore nunc me facit omnium instigatorem, hominē nul-
 lius apud ipsum ponderis, quum Hutteni *δυμὸς ἔ-
 γλωσ*, à nemine mortalium sustineat instigari? Mis-
 sas faciamus conuiuiorum fabulas uino inscriptas,
 omittamus familiaria colloquia, quibus inter se gar-
 riunt amici. Ego, ut dixi, quoties res serium consilium
 postulabat, semper ad moderatiora uocaui. Reuchli-
 num admonui ne læderet ordines, & deplorauī quod
 in apologia sic efferbuisse. Opinor extare epistolas
 in illius schedis, quæ testes erunt me uera loqui. Nec
 aliud sensi de Luthero. De Comite à noua aquila iā
 ante recensui. De Hutteno nihil effutiam ex arcanis
 amicitie. Tantum hoc referam, quod ille libris ædi-
 tis, uoluit omnibus esse testatissimum. Quum esset ad
 pud me Louanij, expetijt secretum colloquiū, nec un-
 quam mihi cum illo fuit ullum, præter hoc unum. Cœ-
 pit commemorare de bello indicendo Romanensibus,
 ac primum arbitrabar hominem iocari. Rogo qua fu-
 ducia, quum Pontifex & per se potentissimus esset,
 & tot haberet principes sibi fauentes. Quū ad hæc
 ille

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

ille quædam respondiſſet, ſubiecti negotium eſſe calidum ac periculolum, & ſi pium eſſet, tamen ſtultum eſſe tentare, cuius perficiundi ſpes non eſſet. Vt cūq; eſt, inquam, non cupio de iſto negotio plura audire, meum eſt meis uigilijs prodeſſe publicis ſtudijs, & conſilium dedi, ut quicquid auerent alij, ipſe ne ſe tali negotio admifceret. Talis inſtigatōr fui Huttēno. Sed multo ante, q̄ ille emitteret libellos immodice liberos, admonui illum literis, temperaret calami libertatem, ut principis ſui fauore poſſet uti perpetuo. Et ille per literas reſpondit ſe pariturū conſilio meo. Quod ſi feciſſet, non iam latitaret ac fugitaret, ſed magnus inter maximos uerſaretur, ac talis eſſet, ut citra inuidiam poſſet amari. Quin ante hoc etiam tempus, quum Moguntie primo colloquio mecum fabularetur, oſtendit Reuchlini triumphum, carmen ſane elegans. Suaſi ut premeret, idq; duabus de cauſis, ne quis merito cauillari poſſet, eum iuxta Græcorum prouerbium, uictoriam adornare ante triumphum, neue hoſtes Capnionis redderet in illum iritiores, quum cauſa adhuc in ſummo discrimine uerſaretur. Quod ſi non impetrarem, meum certe nomen deleret. Poſt menses complures iterum me conuenit Francfordie, primo ſtatim congreſſu rogabā, ecquid meminifſet conſilij mei. Reſpondit ſeſe probe meminifſe, neq; quicquam ſibi æque decretum eſſe, ac meo conſilio parere in omnibus. Deinde prodijt carmen

PURGATIO ERASMI AD

men unâ cum triumphali pictura, sanè quàm magnifica, sed quæ nihil aliud, quàm Capnionem grauaret inuidia, & aduersarios prouocaret, satis sua sponte furêtes. Nec dubito quin ea res improbata sit ipsi Capnioni. Non iam disputo quid dignum fuerit aduersarijs, sed quid expedierit causæ Reuchlinicæ. Huiusmodi perpetuo fuere mea consilia, quoties res serium consiliû postularet. Nullû unquã scœdus mihi fuit cum Hutteno, nisi Musarû legibus ictum aduersus hostes linguarû, ac bonarû literarum. Aduersariæ Lutheri, quoniã intolerabilem futurã si uicisset uidebam, fautor non admodû faui, nec adhuc uellẽ penes istos totam esse uictoriam. Lutheranam fabulam initio non prorsus improbabam, actionem semper improbaui. Sed fingat Huttenus id quod non est: In initio, cû orbis applauderet Luthero, presertim eruditi Germaniæ, me quoq; fauisse Luthero, & apud Huttenû uelut syncerum amicû effutisse secretos affectus, quid esset inhumanius, quàm nulla de causa suscepta inimitia hæc euulgare, criminari, & iactare apud orbẽ? Et si Musis placet, expostulationem uocat tam atrocem criminationẽ. At qui expostulat, priuatim requirit officium in amico, cupiens sibi satis fieri. Hic me non monitum apud orbem reû peragit. Ac tantû habet frontis, ut existimet hæc scribi posse incolumi amicitiã pristina. Habeat sibi suas amicitias, & inimitiã. Ego cum tali ingenio, quale arguit hæc epistola, nihil

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

la, nihil habere uolo commercij. Responderam ad ca-
 pita rerū, quibus se iactabat exacerbatū. Nam ea su-
 is literis ad me descripsit. Sed interim hæc expositula-
 tio, hic per multorum manus uagata, perlata era Tu-
 regium. Docuerā de colloquio detrectato rem secus
 habere, quā ille suspicaretur. De epistola Hochstra-
 ti purgavi, de Capnionis insimulatione doceo me ne
 somniasse quidem unquam. De negotio Lutheri, do-
 cui me nihil mutasse, nec in illius factione fuisse un-
 quam, & in Evangelico negotio prouehendo totum
 esse. Mibi nihil adhuc esse scriptum aduersus illum,
 & si quid scripturus essem, me citra conuiciū, argu-
 mentis, ac scripturæ sacræ testimonijs acturū, tanta
 moderatione, tantaq; æquitate, ut nec ipse Lutherus
 offendi posset. Ostendi quā hoc consilium esset inu-
 tile, tum Evangelico negotio, tum liberalibus studijs,
 tum ipsius etiam rebus, ut nunc habent, Hutteni. Hæc
 aliāq; multa, tum ad illum scripsi. Dissuadebant ami-
 cī docti ne talem libellum euulgaret, atq; ipse etiam
 Eppendorpius, ut affirmat etiam ac fatetur Hutte-
 nus. His omnibus contemptis, euulgauit libellum nul-
 lis iucundiorum futurum, quā his qui Luthero, &
 linguis & bonis literis pessime uolunt, & quos pessi-
 me odit Huttenus, si uera prædicat. Quā enim inso-
 lenter gestient illi? Quid dicēt inter sese? Habet Era-
 smus suū toties laudatum Huttenum, fruatur eo. Ha-
 bet illā toties adamatam ingenij uenam, fruatur illā.

Exoscu-

PURGATIO ERASMI AD

Exosculetur illam dictionis uenerem toties prædica-
 tam. Nec desunt adeo qui prædicent Huttenum ab
 Hochstrato, & Ecmondano aut horum sodalibus cõ-
 ductum, hæc in Erasmus scripsisse, ac mihi sanè fit
 uerisimile. Iocatur alicubi satis apposite, se subodo-
 rari prædam, quam Pontifex obiecerit. Mihi magis
 subolet præda, quam obiecerunt monachi ac Theolo-
 gi. Nec enim hoc inceptum recens est, uetus est uomi-
 ca, licet nunc demum per occasione pus eruperit. An-
 te complures menses scripserunt amici, nescio quid li-
 belli paratum in me. Expectabam concertatiunculã
 aliquam de dogmatibus Lutheri, nunc uideo hunc li-
 bellum fuisse alibi natũ, sed hic ex delationibus quo-
 rundam uelut asutis pannis auctum. Nam & Sti-
 lus inæqualis est. Et ea pars elaboratior est, quã scri-
 psit per ocium. Vtrum autem est honestius, accipere
 præmium à Cesare ac Pontifice, ut disputes aduersus
 Lutherum, an à monachis accipere mercedem, ut cõ-
 uicijs talibus incessas amicũ? Dicat igitur nobis Hut-
 tenus bona fide, quam offam obiecerint monachi ac
 Theologi, ut in me latraret, & ego fatebor quid ac-
 ceperim à Cesare ac Pontifice, ut scriberẽ in Luthere-
 rum. Fortassis inficiabitur esse uerum, quod est ueri-
 simillimum: tamen illud constat, neminem unquam fe-
 cisse gratius hostibus Lutheri ac bonarum literarũ,
 quàm hic fecit Huttenus. Ego Lutherum degrauo in-
 uidia, qui Louanienses appellem Reuerendos patres,
 ipse

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

ipse protector est Lutheri, qui hostibus illius hæc agit
 fabulam longe gratissimam. Nihil enim illis accidit,
 unde magis sustulerint cristas, quodq; illis magis ad-
 diderit animos, quàm hic Hutteni libellus. Iam mihi
 uidere uideor, undiq; gestientes, subsilientes, sibi gra-
 tulantes deuotos bonarũ literarũ, ac Theologie syn-
 cerioris hostes, Louanij Ecmondanũ & Vincentiũ,
 Lutetia duos præcipue Theologos, alterũ Quernũ,
 alterum Betaceum, Coloniae Theodoricũ Nouimagũ
 cum suo sordido sodalitiõ. Fortassis & in Anglia Le-
 um cum Standicio. Omnes hi triumphum adornant
 Hutteno, certatim applaudantes & acclamantes: ma-
 gne uirtute eques, Βάλλουτος. Confice nobis Era-
 smum illũ, qui inuectis nouis linguis ac literis regnũ
 nostrum labefactauit. Eia talibus libellis redde litras
 istas, quas quidam falso uocant bonas, inuisas princi-
 pibus, inuisas iuuentuti, quum uiderint in his esse tan-
 tum uirulentia, nec in aliud ualere, nisi ad calumni-
 am bonorum, & seditionem, concitandam: prode my-
 steria poëticorum orgiorum, inspue, immunge, im-
 minge, incaca in fontem illum Musarum, ne cui post
 hac ex eo libeat bibere, & si uis illum semel omnibus
 modis conspurcare, te totum in eo prolue. Quicquid
 in nos hæcenus peccasti, condonamus, si perges quã
 cœpisti. Felicem Huttenũ quum ab his nouis amicis
 uenient gratulatrices epistole, missitabuntur xenia,
 deferentur ingentia muncra. Hæc an uera sint non
 dum

PURGATIO ERASMI AD

dum mihi liquet. Certe multo sunt propiora ueris, quæ ille fingit de me Romam eunte, de quibus occursum Cardinalium. Nam ego tot modis prouocatus nihil adhuc scripsi in Lutherum, et Huttenus præter causam tam uirulentum libellum scribit in amicum, cuius prædicatione factum est, ut multi qui Huttenum non uiderunt, et norint eum et diligant. Alioqui quid illum perpulit ad tam uirulentam scriptionem? Demostrari uis causas, quas allegat esse nullas, id quod per se perspicuum erat cordatis et integris, etiam ijs, qui Hutteno fauebant. Quid igitur sibi uoluit hoc libello? Scripsit animi gratia? Conueniebat in alio argumento uideri uelle festiuum. Libuit exercere stilum? Poterat, etiam si non strinxisset in amicum bene meritum, et bene mereri paratum. Volebat, ut ait quidam, absolutum quoddam eloquentiæ specimen, uelut κρυβεον & σ. μ. α. relinquere posteris, quemadmodum Cicero reliquit Philippicas? Deligenda igitur erat materia, quæ per se foret ampla, et utilitate quoque posteris commendaretur, nam hoc argumento pessime consuluit famæ suæ, si tamen ille famæ rationem ullam habet. Studebat me deterrere, ne scriberem aduersus Lutherum? At qui non alia ratione citius poteram prouocari. Sed absit ut ego in tam arduo negotio, quicquam uel suscipiam, uel deponam Hutteni causa. Male se habent res Lutheri, si ad hos triarios, si ad hanc sacram ancoram deuenerunt, ut talibus libellis oporteat defendi.

lugulare

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

Iugulare uoluit Erasmus? Quid autem barbarius,
 quam sic esse affectum in eū, qui nec suspicabatur ali-
 quid, nec merebatur? Atq; hic inter Scythicas uoces
 insignis immunitatis testes etiam illa iactabatur: Hoc
 libello conijciam Erasmi in lectum. Et quoniā casu in-
 cidit morbus ex percussu solis, fortasse nunc triumphat
 ac plaudit sibi. Verū ne putet me tam nullius esse ani-
 mi, ut peius ualeam, etiā si quindecim tales libelli scri-
 bantur in me. Hoc scriptum Hutteni mihi conciliabit
 multos amicos, quos ab ipso sit alienaturus, & quos
 conciliaturus, breui sentiet. Magnum uero, si paucis
 stolidis Lutheranis applausoribus gratificatus est. Nā
 ex hoc ipso genere parum habet amicos: si qui sunt
 paulo cordatiores, habiturus propemodū pauciores.
 Et gloriatur hic se fuisse circūfusum agminibus Lu-
 theranorum. Egregiam uero gratiam cōmunicati ho-
 spitij refert huic urbi, in qua qui uiuo iam fermè bicti-
 nio, neminem noui, qui se patiatur dici Lutheranum,
 & in qua publico edicto cautum est, ne quisquā in
 concione doceat quod aduersetur euāgelio, ne Luthe-
 ri quidem autoritate fretus. Iam uero nescio, an nihil
 tribuendum sit quorundā suspicioni, qui dicitāt Hut-
 tenū ex equite factum sedentarium, huiusmodi libellos
 ad quæstum scribere, eumq; geminū, dum & hi nume-
 rant qui conducunt operam: & in quos scribit, pecu-
 nia redimūt, ne quod scriptum est edatur. Miseret me
 Hutteni quamlibet hostis, si huc illius fortunæ recide-
 runt.

PURGATIO ERASMI AD

rūt. Iam ut audio numeravit aliquid et typographus.
 Sed desino de Hutteno, ne quid ultra spongiam. Hoc
 tantum illum scire uolo, & mihi esse stilum, nisi ma-
 luisssem meam perpetuam tueri consuetudinem, quam
 illius exemplum imitari. Nunquam adhuc mihi pur-
 gna fuit cum quoquam quem aliquādo dilexerim ex
 animo. Ac ne in hos quidem unquam exercui calamit-
 rabiem, à quibus odio sissime impetebar. Quod si place-
 ret hæc petulantia, malim mihi dari, qui nunquam fuis-
 set amicus, malim dari, cui res essent sequundiores.
 Non est plausibilis cum amico digladiatio. Et crude-
 le est in calamitosum esse dicacem. Superest, ut adhor-
 ter omnes bonarum literarum studiosos, ut si detesta-
 bile uidetur exemplum Hutteni, ab huiusmodi intente-
 perijs abstineant, ne bonas literas reddant inuidiosas.
 Appellantur humanitatis, cauendum, ne nostro uitio
 nominis honesti possessione deiciantur. Tum demum
 erunt, id quod dicuntur, hoc est, bonæ literæ, si nos red-
 dant meliores, si seruiant gloriæ Christi. Neq; enim in
 hoc reuocatae sunt in scholas, ut pristinas disciplinas
 eiciant, sed ut illæ purius & cōmodius tradatur. Nūc
 idē serē tumultus est in scholis, qui est in ecclesijs. Nā
 pleriq; qui linguis ac bonis literis impense fauent, ex-
 clusis omnibus studijs, has solas inuehunt. Rursus qui
 pristina studia mordicus retinent, summis uiribus hoc
 agunt ut politiores literas prorsus obruant & extin-
 gnant. Quin potius in hoc incūbimus, ut suas quique
 dotes

EXPOSITVLAT. HVTTENI.

dores inuicem cōferentes mutuīs officijs adiuuemur, quā ut stultis contentionibus alteri alteris incommo- demus? Qui ualent in bonis literis, dent operā, ut eas probis, castis & cōmodis moribus cōmendent, & ac- cessione grauiorum disciplinarum cohonestent: qui- bus non contigerunt, addant & hoc decoris studijs suis. Mutua concordia faciet, ne quid cui de sit. Disi- dio fit, ut nec his bonis quæ adsunt fruamur. Quin uni- uersis & maximis & minimis huc conandū est, ut in- ter Christianos pax & concordia sarciatur. Nūc neq; mundi huius pacem habemus, quum undiq; furiosis bellis ferueant omnia, neque pacem dei, quum tanta sit opinionū dissensio, nec ulla usquam sincera ami- citia, aut fraterna charitas, sed pessimo fermento uitia- ta omnia. Si cui placet hoc seculum, fruatur, mihi ui- detur infelicissimum. Qui negotio fauent Euangeli- co, faueant simpliciter ac prudenter: ne fidant clan- dularijs conspirationibus, ne maledicis libellis in Pon- tificem aut principes, quibus illis magis conciliant fa- uorem, & Euangelio constant inuidiam: sed posita omni peruicacia, positis studijs humanis, qui docti sunt, inter sese conferant de tollendo orbis disidio, quæq; uidebuntur ad publicam Christiani populi salu- tem, & Christi gloriam facere, secretis literis indicēt Pontifici ac Cesari, & in hoc negotio uersentur syn- cere tanquam coram deo. Hac ratione citius consu-

PURGATIO ESASMI AD

luerimus Euāgelicæ synceritati, quæ rixis nunquam finiendis. Dū enim sine fine rixamur, an sit aliquod bonum opus hominis, fit, ut reuera nullū habeamus opus bonum. Dum delitigamus, an sola fides absque operibus conferat salutem, fit, ut nec fidei fructum, nec bonorum operum mercedem capiamus. Quædam autem eius generis sunt, ut si maxime uera essent, non expediat ingerere auribus populi, ueluti, liberum arbitriū nihil esse, nisi nomen inane: quemlibet Christianum esse sacerdotem, et posse remittere peccata, et posse consecrare corpus domini: sola fide conferri iusticiam: opera nostra nihil ad rem facere. Hæc paradoxa iam etata apud uulgus, quid aliud quam gignūt dissidium ac seditionem? Rursum ecclesiæ proceres ac principes profanos obsecram, ut suos affectus, suaque priuata commoda posthabeant salutem publicam, et gloriæ Christi. Sic est uoluntas Iesu Christi, et sic agentibus nobis adfuturus est fautor ac fortunator eorum quæ gerimus. Cui spiritus Iesu donum impartijt abstrusioris eruditionis, impartiat candide, cum omni mansuetudine sustinens ac tolerans eos, qui non statim assequi possunt quod traditur: quemadmodum dominus Iesus diu tolerauit infirmitatem suorum donec proficerent. Principes et episcopi sunt homines, labi et falli possunt: hos quanto conducibilius est comiter ad ueri cognitionem adducere, quam conuicijs exasperare? Qui

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

re? Qui in classe Lutherana sibi uindicant spiritua-
 lem cognitionem, cogitent & se esse homines obno-
 xios iisdem malis, quibus obnoxij sunt pontifices &
 principes. Neque corona, neque mitra addit sapien-
 tiam Euāgelicam, fateor, sed neq; uulgare pileum aut
 cingulum addit. Qui se putant habere donum spiri-
 tus, ne spernant publicam autoritatem. Rursum prin-
 cipes quamlibet potentes ac magni, ne auersentur ue-
 ritatem Christi, à quamlibet humili propositam. Hu-
 miles erant & apostoli. Pharmacum corpori profutu-
 rum accipimus ab obscurissimo idiota, aut à muliercu-
 la, & animi medicinam respuimus ab humilioribus
 oblatam? Submoueantur utrinq; priuatae cupiditates,
 & cōmunibus uotis imploretur spiritus ille pacificus,
 ne mutuis dissidijs Christiana res iam nunc in arctum
 contracta, penitus concidat, ne ferarum ac piscium ri-
 tu mutuis moribus nos inuicem lacerantes, iucūdum
 spectaculum præbeamus & satanae, & Christiani no-
 minis hostibus. In omnibus articulis à priscis prodite
 fidei consensus est. Cur ob paradoxa, nescio quæ, quo-
 rum aliquot eiusmodi sunt, ut ad plenum non possint
 intelligi: quædam eius generis, ut in utrāq; partem di-
 sputari queant: nonnulla talia, ut non ita multum mor-
 menti adferant ad mores emendandos: sic tumultue-
 tur orbis? Tota uita Christianorū undiq; differta est
 bellis insanissimis, tumultibus, latrocinij, iurgijs,
 h 3 odijs,

PURGATIO ERASMI AD 1

odij, obrectationibus, fraudibus, dolis, luxu, libidinibus, nihil usquam sanum est, & ommissis omnibus digladiamur, an principatus Romani pontificis sit profectus ab autore Christo. Vtraq; pars alteri sese attēperet. Obsequium parabit amicitiam, peruicacia tu multum gignet. Quis autem finis erit, si altera pars nihil habeat nisi tumultus, rixas & conuicia, altera nihil nisi censuras, bullas, articulos & incēdia? Quid magni est homunculum alioqui moriturum in ignem conijcere? Docere ac persuadere magnū est. Ne palinodie quidem ille magnopere mouent quenq;. Quis enim non sic interpretatur, maluit pudesceri, quam exuri? Quam uero nō plausibile, quum episcopus qui debebat docere philosophiam Euāgelicam, in his quæ sunt huius mundi, plus p̄ satrapes est: in his quæ sunt fidei, nihil habet nisi articulos, carceres, carnifices et incēdiū? Non pudeat episcopos seruire charitati Christiane, quod facere non puduit apostolos. Nō pigeat eruditos episcopis suum honorem reddere. Hoc interim cōsiliū dederim utriq; parti, ut neutri addictus, ita utriq; bene cupiens. Ego me compono ad eū diē q me sistet ante Christi tribunal. Et idcirco ab istis contentiosis, in quibus uix fieri potest ut uersetur aliquis, nisi dum feritur & referit, perdat aliquid ex illa tranquillitate Christiani spiritus: transfero me ad ea quæ motus animi componunt, quæq; conscientiam tranquillat.

EXPOSTVLAT. HVTTENNI.

quillant. Ex paraphrasibus magnum hic fructum ca-
pere me sentio. Quo magis mihi dolet, quod in hac ri-
xa, dum lego quæ calumniatur Huttenus, dumq; di-
luo, quod ille aspergit, totos sex dies perdidi. Bene-
uale, quisquis es candide lector.

PVRGATIONIS AD EX/
postulationem Hutteni, per D.
Erasmum Roterodamũ
FINIS.

BASILEAE PER IO. FROBE-
NIVM, AN. M. D. XXIII.

L51 959-T

1925-28

